

Катехизм

Українця

XXI

століття

ПРОЕКТ «ЛЮБИТЬ УКРАЇНСЬКЕ.
ВИХОВУЙТЕ УКРАЇНСЬКЕ»

Володимир Романенко
Георгій Коваленко

Катехнзм
Українця
XXI
століття

Богуславкнига

УДК 908(477)
ББК 26.89(4Укр)
Р 69

Наукові консультанти:

доктор філософських наук,
Сергій Йосипенко,
Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України,
завідувач відділу історії філософії України

доктор філологічних наук, професор,
Павло Михед,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України,
завідувач відділу слов'янських літератур

Ілюстрації та художнє оформлення Марії Романенко

Романенко Володимир, Коваленко Георгій

Р-69 Катехизм Українця ХХІ століття. — К.: Богуславкнига, 2016. — 88 с.

ISBN 978-966-2644-12-8

Ця книга фактично є продовженням теми твору українського патріота Богдана Заклинського, що вийшов 100 років тому під назвою «Що треба знати кожному Українцеві?».

Відповідно до сучасних умов автори Катехизму пропонують визначити загальні для всіх Українців поняття, цінності та погляди – незалежно від професії, суспільного статусу, часу і місця народження, проживання та навіть етнічного походження людини, яка, за висловом Б. Заклинського, «причисляє себе до Українців». Книга написана у діалогічній формі (питання – відповідь), за допомогою яких автори хочуть досягти згоди з кожним читачем стосовно основних цінностей Українця ХХІ століття.

Книга може бути корисною як для української молоді, так і для тих, хто хоче зрозуміти, чому Українці саме такі, як вони є.

**УДК 908(477)
ББК 26.89(4Укр)**

ISBN 978-966-2644-12-8

© В. Романенко, Г. Коваленко, 2016
© ТОВ «Богуславкнига», 2016

ЗМІСТ

Вступ	4
1. Земля-Україна	7
2. Народ.....	13
3. Мова.....	19
4. Віра.....	25
5. Воля	29
6. Родина	35
7. Праця	41
8. Власність.....	45
9. Історія.....	49
10. Культура	59
11. Держава	67
12. На чужині.....	73
13. Наша мета.....	79
Перелік джерел і літератури.....	83
Заповіді для Українців по-Божому.....	86
Про авторів	87

ВСТУП

«Катехизм Українця ХХІ століття» продовжує відповідно до сучасних умов тему твору українського патріота Богдана Заклинського, що вийшов 100 років тому під назвою «Що треба знати кожному Українцеві?». Тоді автор лише мріяв: *«Якою ж великою державою буде Україна, як стане самостійна!»*

Уже 25 років минуло, як Україну проголосили незалежною, але чи стала вона великою і вільною? Господь заповідав: *«Спізнаєте правду, і правда визволить вас!»* (Ін 8:32). І ми, діти України, у нашому Духовному гімні просимо Його: *«Світлом науки і знання нас, дітей, просвіти»*.

У першому виданні книга Б. Заклинського мала назву «Всеукраїнський Катехизм (Що мусить знати кожний Українець?)». Слово «катехизм» походить від грецького «катехео», тобто «оголошувати», «повчати вголос». Більш звичне для багатьох слово «катехизис», як правило, або вживається стосовно віровчення Церкви, або позначає твір, написаний у загальнодоступній і переважно діалогічній формі (запитання – відповідь). У результаті «ті, кого повчають», мають дійти згоди з найважливіших питань – як релігійних, так і світських. Адже на відміну від Росії, яку «умом **не понять**» та в яку «**можна тільки верить**» (Ф. Тютчев), Україну треба **також знати, любити і робити** все, що ти можеш, для її єдності, незалежності й процвітання.

Пропонована книга має визначити загальні для всіх Українців поняття, цінності та погляди – незалежно від професії, суспільного статусу, місця народження, проживання й навіть етнічного походження людини, яка, за ви-

словом Б. Заклинського, *«причисляє себе до Українців»*. Дуже мало – вважати себе Українцем. Важливо визначити спільні цінності, об'єднатися й діяти для їх досягнення, збереження та розвитку.

Оскільки наша книга має форму традиційного катехизму, належне місце в ній посяде духовна термінологія. Християни ж, які складають більшість нашого Народу, зможуть побачити певні паралелі в поняттях: Бог Отець і Україна Мати, Бог Син і Народ України, Дух Святий і Українська мова. При цьому ми зберігаємо також правило писати назви народів з великої літери. Саме так, як у головній Книзі людства – Біблії.

Земля- Україна

1. ЗЕМЛЯ-УКРАЇНА

Що ми називаємо Україною?

Україна для Українця – це все.

Це – *Земля, Народ, Мова, Віра, Воля, Родина, Праця, Власність, Історія, Культура, Держава.*

Повного й вичерпного визначення України нема і бути не може. Як для християнина Бог Отець, так для Українця – Україна Мати.

Чому ми прагнемо єдиної України?

Тому що Бог Один – і Україна одна і єдина.

Її не можна розділити, хоч би як цього хотіли її вороги. Той, хто говорить про її поділ чи думає про її знищення, є ворогом кожного Українця. Хоч би як змінювались кордони України, хоч би як ділили її між собою сусідні держави, Україна завжди була і буде єдиною у серці кожного Українця. Вона – першооснова, яку не можна змінити чи знищити.

Чому ми називаємось Україною?

Бо наша споконвічна назва «Русь» була привласнена (як і багато іншого – Земля, Церква, Історія) іншою державою – Московським царством, Росією. Загарбник думав, що це він дав нам принизливі назви від російського «окраина» чи взагалі «Малороссия».

Але, **по-перше**, старослов'янське слово «о(у)країна» мало в давні часи інше значення, ніж у російській мові, – не околиця, не висілки, а країна, відокремлена (відкраєна)

територія (наприклад, у народній пісні: *Прибудь, прибудь, мій миленький, з україн далеких*). Так само назви Малоросія і Великоросія Московіти перебрали від назв Мала Русь і Велика Русь, які дали нам Візантіїці за аналогією з Малою Грецією – материковою Грецією та Великою Грецією – заморськими колоніями давніх греків. Тобто Візантіїці називали Малою Руссю Україну, а Великою Руссю – території, підконтрольні центральній київській владі, але населені переважно не русичами, тобто значну територію сучасної Росії.

По-друге, назва «Україна» має кореневу спільність саме з українськими словами «край», «країна», і ми звично вживаємо гармонійні словосполучення «наш край», «країна Україна».

По-третє, ця назва була відома ще в останній чверті XII ст., коли про Москву чули бодай у найближчих селах (перша згадка про неї датується 1147-м роком). В Іпатіївському списку «Повісті минулих літ» ідеться про смерть переяславського князя Володимира Глібовича у 1187 р.: *«І плакали по ньому всі переяславці... За ним же Україна багато потушила»*. Через два роки, у 1189 р., літопис згадує князя Ростислава, який приїхав *«до України Галицької»*. А в 1213 р. князь Данило *«поїхав з братом і забрав Берестий, і Угровськ, і Верещин, і Столн'є, і Комов, і всю Україну»*. Також і посол Венеційської республіки Альберто Віміна, що був у нас у 1650 р., називав нашу країну **Україною**, а мову – русинською (рутенською).

І **головне**, попри всі намагання вчених єдиної думки про походження назви «Україна» не існує – на відміну від ясності в назвах багатьох інших країн: Ісландія – Крижана Земля, Кот-д'Івуар – Берег Слонової Кістки, Голландія – Лісиста Земля. Незбагненно: подібно до того, як Сам Бог змінив ім'я праотця Якова на Ізраїля (Бут 32:28-29; 35:10) і прославив його по всій землі, так змінилась і назва нашої країни – з Русі на Україну, і ста-

не вона славетною у світі. До того ж, як Ізраїль не має додаткової назви для своєї сучасної держави, так і наша держава називається просто – Україна (порівняйте: Французька Республіка, Швейцарська Конфедерація, Королівство Нідерландів, Російська Федерація і майже всі решта).

Які інші назви застосовувалися до території України?

Землі, що нині відносять до України, у стародавні часи називалися по племенах, що заселяли їх. Найстаріша назва, що дійшла до нас, – Скіфія (Скитія) – VII–III ст. до н. е. Перше *державне* утворення скіфів відоме у IV ст. до н. е. під назвою Царство Атея. Потім були Сарматія – III ст. до н. е. – I ст. н. е., Роксоланія – II–III ст. н. е., Держава антив – VI–VII ст. н. е. Після найпоширеніших назв *Руська земля*, *Русь* у XIII ст. використовувалася назва Королівство Галіції і Лодомерії (Володимерії), а на середньовічних італійських мапах бачимо назви Куманія і Рутенія. Арабські і перські географи стверджували, що на території Русі існували держави Куявія, Славія, Артанія. В епоху визвольних воєн XVII–XVIII ст. вживалися назви Військо Запорозьке, Гетьманщина. У новітній історії – Українська держава, Гетьманат (1918 р.), Українська Народна Республіка (1917–1920 рр.), Українська Соціалістична Радянська Республіка (УСРР від 1919 р. до 1937 р.), потім, до розпаду Радянського Союзу, – УРСР.

Особлива, неформальна, ласкава, глибоко інтимна назва нашої країни – Ненька. Це слово ми вживаємо виключно до найближчої людини або ж України: «Привітай же, моя ненько, Моя Україно, Моїх діток нерозумних, Як свою дитину» (Тарас Шевченко).

Що ми називаємо Українською землею?

Українською землею ми називаємо територію України, що складає 5,7 % території Європи і є за цим показником

найбільшою європейською державою (РФ – євразійська держава).

Це – також лоно Матері-Неньки, Землі-України, що породило наш Народ.

Це – унікальна родюча земля, на якій трудяться наші люди.

Це – те місце, де народився Українець, його мала вітчизна.

Про неї Українець завжди скаже: «моє місто», «моє село», «моя земля». Утім до цих слів не забуваймо додавати слово «українське»: «моє українське місто», «моя українська хата». Так само, як і до України завжди додавати слово «моя»: моя Україна.

Що значить для Українця земля, де він народився?

Для кожної людини після власного імені найголовнішою інформацією є дата і місце народження. Українець любить свою малу вітчизну – місце, де він народився, знає її історію, сприяє розвитку. Після кривд найвищим ступенем близькості для нас є саме земляцтво. Тарас Шевченко в своєму, можливо, найпроникливішому вірші звертається до нас, «*і мертвих, і живих, і ненарождених земляків*», називає нас братами і просить в останніх словах свого послання: «*Обніміть ся ж, брати мої, Молю вас, благаю!*» Потрібно не забувати, що Українська земля, на якій ми народилися, має єднати нас.

Щасливим є Українець, народжений на Українській землі за часів незалежної і квітучої України. Він вдячний за своє життя не тільки своїм батькам, а й Богу й Україні. Проте безліч справжніх і великих Українців народилося за межами України – на чужині, у подорожі, а під час царського і совєцького режимів – у засланні. Їхній зв'язок з Україною встановлений на генетичному і духовному рівні й передається через пам'ять і віру предків.

Чому ми маємо триматися нашої Батьківщини?

Бо іншої у нас немає і не буде. Вона унікальна.

Хто залишається без неї, втрачає надто багато, і нічим цю втрату не компенсує.

Українець без Батьківщини – як сирота без матері чи в розлуці з нею. Але ще страшніше – це забуття нами самими своєї Батьківщини, це, як і забуття своєї матері, – перший крок до самознищення.

Народ

2. НАРОД

Хто ми є?

Ми є Українці.

Хто є Українці?

Українці – це народ України. Це спільнота *«і мертвих, і живих, і ненароджених... в Україні і не в Україні»*. Перші обробляли нашу Землю, захищали її, вмирили і лежать у ній, вони передали її нам. Ми – *живі* – відповідальні перед пам'яттю про них, але ще більше – перед *ненародженими* – нам потрібно народити, виховати Українців і передати їм нашу Землю вільною, чистою, обробленою...

Хто є Українцем?

Українець – це громадянин України.

Українець – це людина, народжена в Україні.

Українець – це людина, народжена в родині Українців.

Українець – це той, хто, незалежно від громадянства, місця проживання та місця народження, вважає себе Українцем.

Українець – це той, кого Українці визнають Українцем.

Хто є Український народ?

Як Бог Син є народженим від Бога Отця, так Український народ є вірним сином своєї Матері України.

Народ України і є Україна, вони – єдині і співіснують у часі й просторі, у всій своїй історії. Український народ не є штучним, надуманим, як колись винайшли «нову общность – совєцький народ». Він існував відтоді, від-

коли є наша Земля-Україна. Проте якщо раніше Українцями себе називали здебільшого тільки етнічні Українці, то від 1991 р., коли наш Народ отримав свою Державу, межі Українського народу розширилися за етнічні рамки. Українцями тепер із гордістю називають себе громадяни України – представники інших етносів.

Що таке українська політична нація?

Усі громадяни України незалежно від їх етнічного походження та політичних поглядів складають єдину політичну націю. Метою української політичної нації є розбудова вільної та самостійної української держави, в якій мирно і заможно живуть усі її громадяни, представники різних етносів, релігій і культур. Ворогами української політичної нації є ті, хто бажає позбавити Україну незалежності та знищити її як державу.

Наявність і силу української політичної нації актуалізувала Революція Гідності й загартувала російська агресія проти територіальної цілісності та незалежності України.

Колоніальна влада Росії ще за радянських часів розгорнула заселення Криму і східних областей України Росіянами з імперськими настроями, які, будучи навіть громадянами України, ніколи не вважали себе Українцями, а в указаний російською владою час зробили все, щоб та змогла анексувати Крим і посіяти сепаратистські настрої на Сході. При цьому на історично Українських землях, які нині становлять більшу частину Краснодарського краю, значні частини Ростовської, Воронежської, Білгородської областей, жодним чином не враховуються інтереси етнічних Українців, які ще сто років тому становили там більшість.

Науковці підтверджують, що від початку формування нашого народу дотепер ядро Української етнічної території та Києвоцентричної держави лежить у межах, близьких до сучасних кордонів України.

Українці живуть і працюють на *своїй* Землі.

Чи є небезпечним український націоналізм?

Сучасний український націоналізм – це патріотизм громадян України, представників різних національностей. Звинувачення українських громадян у нацизмі й фашизмі є вигадкою російської пропаганди, яка сіє розбрат між народами та обслуговує імперські плани Кремля.

Українці дійсно мають досить низьку генетичну гетерогенність (тобто високу однорідність, що збереглася протягом століть) на відміну, наприклад, від нації етнічних Росіян, Фінів, Хорватів чи Італійців. У той же час в Україні надзвичайно поширені шлюби між представниками різних етносів. І це не новітня практика. В Україні комфортно живеться кримським Татарам, Євреям, Грузинам, Вірменам, Росіянам, Мадярам та іншим. Вони не почуваються чужими, вони є братами Українців і, як і ми, вважають Українську Землю й Українську Державу своєю.

Яка кількість Українців у світі?

Сто років тому, в 1915 р., Б. Заклинський писав про 34,5 мільйона Українців.

На сьогодні більшість джерел указують чисельність від 47 до 53 мільйонів людей у світі, які визнають себе Українцями. Кількість населення сучасної України складає 45 мільйонів людей, із них етнічними Українцями себе вважають близько 37,5 мільйона. За кількістю населення Україна в 1919 р. займала 10-те місце у світі, а в 2015 р. – лише 32. Демографічні втрати України у першій половині ХХ ст. через репресії, Голодомор та війни склали не менше 16 мільйонів людських душ.

Чи є в нашого народу інші назви?

Так. Наш народ називали Руським, бо країна наша називалася Руссю. Але як тоді, так і нині, її столицею був Київ, і Народ наш залишився на своїй землі.

Він нікуди не подівся зі своєї землі і прийняв для неї назву «Україна», а себе і своїх дітей почав називати Українцями.

Також ми називалися Військом Запорозьким і відтоді знаємо, «що ми, браття, козацького роду», якому нема перекладу.

У ті часи наші недруги почали називати нас «хохлами», маючи на увазі зачіску, яку носили не лише козаки, а й давньоруські воїни, чийми нащадками вважали себе козаки. Під час же російської агресії ХХІ ст. нас стали називати «укропами» та «українами». Але наш волелюбний народ, не позбавлений почуття гумору та самоіронії, завдяки своїй звитязі здатен перетворити усі ці зневаги на повагу – навіть від ворогів.

Що іще виявляє в нас Українців?

Українці розмовляють Українською мовою, вони є носіями Української культури і творцями Української історії.

Чи є Українцями буковинці, закарпатці, русини, гуцули, лемки, бойки, галичани, волиняни, подоляни, слобожанці та інші етнічні спільноти?

Так. Вони утворюють єдиний Український народ, бо живуть на своїх споконвічних землях, що складають територію України.

Чи є Українцями Росіяни, Румуни, Мадяри, Поляки, Євреї та інші етнічні спільноти, що мають власні національні держави, але живуть в Україні?

Так. Якщо вони приймають Українське громадянство та цінності нашого народу і таким чином *«причислюють себе до Українців»*. Інші люди, які мешкають в Україні і з повагою ставляться до неї, але з якихось причин не прийняли громадянство, є гостями Українського народу і користуються притаманною нам гостинністю.

Чи є Українцями російськомовні та іншомовні громадяни України?

Так. Якщо вони поважають Українську державу, її незалежність і територіальну цілісність, розуміють Українську мову та шанують Українську культуру.

Чи може громадянин України бути не Українцем?

Так. Якщо він сам не вважає себе Українцем або є зрадником Української держави.

Українці також можуть відмовити співгромадянам називатися Українцями, якщо вони не визнають територіальної цілісності та незалежності України або прислугуються іншим державам, налаштованим щодо України по-загарбницькому.

Чи може Українець бути громадянином іншої країни?

Так. Якщо він продовжує вважати себе сином України, має Українську мову за рідну, зберігає та примножує Українську культуру.

Чи може Українець перестати бути Українцем?

Так. Якщо він свідомо зрікається свого Українства або стає ворогом Українців.

Як Українці ставляться до інших народів?

Українці поважають усі інші народи і країни. Якщо інші народи не поважають Українців і претендують на Українську землю, Українці захищаються.

Українці не зазіхають на землі інших народів.

Українці є вільними людьми, рівними серед рівних, поважають свободу інших народів і не терплять наруги одного народу над іншим.

МОВА

+
ГН
МО
МОЗН
РАБОУ
СВОЕ
МОУН
ШАНОУ
МНО
ГА
ХЪ
ТА

3. МОВА

Що є для Українця рідна мова?

Мова для Українця – це дух Українського народу. Її дав Господь нашому народу віддавна: ще нічого у нас не було, а Мова вже була. Так само як християнська душа живе Духом Святим, так душа Українця живиться Українською мовою, яку ми маємо любити і триматися. Не відмовлятися від неї; не спотворювати її; не шукати іншої, бо як готові були прийти сім інших гірших духів і оселитися в людині (Мф 12:45), так само інші мови готові замінити нашу рідну, аби ми забули її. Кожна «калька», кожна заміна українського слова на іншомовне – це відмова від дару Божого, зневага до духу нашого Народу. Як християни мають жити із Духом Святим, так Українці мають триматися своєї Мови, аби Господь не докоряв нам: *«Ви що не знаєте, якого ви Духа?»* (Лк 9:55). Бо за рідною мовою найперше пізнається Українець! *«А стидаючись рідної мови, ти обиджаєш не тільки рідну матір, але й увесь народ!»* (Богдан Заклинський).

Якою мовою розмовляє Український народ?

Від 40 до 45 мільйонів Українців у світі спілкуються *українською розмовною мовою.*

Науковці вказують, що вже в першій половині I тис. н. е. у праслов'янській мові виникають риси, які збереглися до нашого часу і властиві саме Українській мові. Тому можна стверджувати, що більшість із нас користуються мовою, яка пройшла осібний шлях розвитку що-

найменше від VI ст. (а за деякими дослідженнями – навіть від I ст.), а не є похідною від церковнослов'янської, яка прийшла до нас у IX–X ст., чи тим паче – від російської, що виникла пізніше й під значним впливом саме нашої Мови.

В Україні побутують різноманітні діалекти, значною мірою пов'язані з територіальним розміщенням і впливом мов сусідніх народів (угорської, румунської, польської, білоруської, російської та ін.), але наша Мова одна – Українська. За своєю поширеністю вона займає 22–25-те місце у світі, а серед слов'янських народів – друге-третє (після російської та поряд з польською).

Коли виникла назва «українська мова»?

З XVI ст. мову спілкування наших предків на території Речі Посполитої почали називати Українською, хоча назва «руська мова» була більш поширеною ще досить тривалий час. Зрештою московська царська влада остаточно привласнила собі термін «русский язык», а на нашу мову нависла ярлик «малороссийского наречия». Крім того, вживання та розвиток Української мови посилено стримувалися царськими заборонами. Тому навіть українські абетки на території Російської імперії з'явилися лише в середині XIX ст., і тільки на початку XX ст. назва «Українська мова» стала узгодженою та прийнятою. Така затримка була пов'язана також із небажанням деяких українських учених та суспільних діячів відмовлятися від нашої споконвічної назви «руська мова».

Чому маємо триматися своєї мови та пишатися нею?

Бо це наша рідна мова, збережена від стародавніх часів до сьогодні попри русифікацію, колонізацію, інтернаціоналізацію. Дослідники наводять тисячі прикладів архаїчних рис нашої мови. Порівняйте хоча б назви місяців року з російськомовними аналогами, запозиченими царем Петром I

з німецької мови (та – з латини), так само як українське «тато», староросійське «тятя» і запозичене – «папа», чи українське «очі», «окуляри» і російське – «очки», «глаза» (від німецького «glass»). Кожне російське слово зі слов'янським корінням можна вивести, послуговуючись Українською мовою, але важко зробити це навпаки.

І на науковому, і на побутовому рівні всіма визнається мелодійність та милозвучність Української мови. У багатьох рейтингах наша мова входить до першої десятки мов світу за цими показниками разом з італійською, французькою та фарсі. Українці також мають, можливо, найбільшу кількість народних пісень (за даними дослідників, їх понад 300 тис.). Наша мова – одна з найбагатших у світі, вона зберегла своє прадавнє коріння, тому ми можемо справедливо пишатися нею, популяризувати її серед представників інших етносів, особливо якщо вони мешкають в Україні. В іншомовних людей має виникати бажання не тільки послухати наших пісень, а й вивчати нашу мову глибше – так, як вивчають італійську чи французьку мови просто за їхню милозвучність і яскравість.

Ми, Українці, маємо триматися своєї Мови, як Духу Святого, втішатися нею, йти з нею і в бізнесі, і в науці, і в масовій культурі. Не ставити її в один ряд з вишиванкою, яку ми одягаємо тільки на свята й у своєму колі.

Які сучасні мови найближчі до української?

Зважаючи на багатотисячолетню русифікацію України та знання більшістю Українців російської мови, у багатьох складається враження про її близькість до української, про їхнє спільне коріння чи навіть про походження української від російської. Насправді це хибне враження і його не так складно спростувати хоча б за допомогою наведеної нижче таблиці, де вказано спільні риси української мови з іншими слов'янськими мовами:

Мова	Лексика, %	Фонетика та граматика (кількість спільних рис з 82, визначених в Українській мові)
Білоруська	84	29
Польська	70	22
Словацька	68	23
Російська	62	11

Коли виникла українська писемна мова?

Першу літературну мову, яка пізніше отримала назву церковнослов'янської, створили на основі оригінальної абетки у другій половині IX ст. святі рівноапостольні Кирило і Мефодій. Ця мова використовувалася слов'янськими народами передусім для перекладу священних книг і для богослужіння. У повсякденному житті вона не вживалась, але стала основою для *давньоруської писемної мови*, якою були створені такі визначні тексти, як «Слово о полку Ігоревім», «Повість минулих літ», «Руська правда». Уже в XI–XII ст. у цій мові з'являються специфічні риси, що свідчать про постання першої української писемної мови – *староукраїнської літературної мови*, яка вживалася й розвивалася всупереч заборонам російських царів аж до кінця XVIII ст. Її давнє походження та окремий шлях розвитку підтверджуються багатьма дослідженнями й археологічними знахідками. Віднайдені у другій половині XX ст. графіті на стінах Софії Київської, що відносять до XI–XIII ст., вказують щонайменше на сім специфічних рис саме української писемної мови: кличний відмінок іменників (владико, голово), закінчення дієслів минулого часу на «в» (писав, молив) та ін.

Як сформувалася сучасна Українська мова?

Основоположником сучасної *української літературної мови* є Іван Котляревський (1769–1838 рр.). Його «Енеїду»

(1798 р.) має добре знати кожна освічена людина. Ця книга була і є рідною й абсолютно зрозумілою як 200 років тому, так і сьогодні, для всіх Українців. Формування мови тривало півстолїття і завершилося літературною діяльністю Тараса Шевченка. За Псалтирем вчилися грамоти наші предки, а за «Енеїдою» та «Кобзарем» може вчитися мови кожен Українець. «Кобзар» Тараса Шевченка є у кожній українській оселі, тому часто його називають світською біблією нашого народу.

Сучасна Українська мова не є «надуманою», штучною, як запевняють російські шовіністи. Це дух Українського народу, який завжди був з нами. Мова могла змінюватися з плином часу та під впливом зовнішніх чинників. Але Господь і Український народ зберегли її до наших днів.

Як християни втішаються, читаючи Святе Письмо, так кожен Українець завжди знайде розраду, перечитуючи Івана Котляревського, Тараса Шевченка чи Івана Нечуя-Левицького.

Як Українці ставляться до інших мов?

Від часів Київської Русі Українці знали мови інших народів (турецьку, татарську, польську, литовську, латину та ін.), аби краще розуміти сусідів, ворогів, спільників і торговців. Більшість тлумачів (офіційних перекладачів) московських царів були етнічними Українцями. Як раніше, так і зараз Українець задля гостей нашої землі з готовністю переходить на зручну для них мову спілкування.

Нині більшість Українців добре знають російську мову, а рідною її вважають до 30 % громадян України. Впевнене володіння хоча б однією зі світових мов є характерною рисою сучасної української молоді.

Українець не зневажає інші мови, бо всім народам Господь дав їхню власну мову, але горе тому народові, що відмовляється від рідної мови.

Bipa

4. ВІРА

Яка віра в Українців?

Більшість Українців вірують у Єдиного Бога і є релігійними людьми. Але *всі* Українці мають вірити в Україну та її майбутнє.

Чи обов'язкова релігійна віра для Українця?

Ні. Україна є світською державою, і кожен Українець, згідно з Конституцією, може сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати жодної.

Які релігії поширені серед Українців?

Більшість Українців є християнами.

Утім як за часів Володимирового Хрещення у X ст., так і донині в Україні є юдеї та мусульмани.

Серед Українців-християн переважають православні. Також значною спільнотою є греко-католики, які колись були православними, а в XVI ст. увійшли в спілку/союз (унію) з римо-католиками, які також представлені в Україні. Серед протестантів найбільшими є громади баптистів і п'ятдесятників.

Є серед Українців і ті, хто сповідує інші старовинні релігії, а також новітні релігійні культури.

Є й Українці, які не сповідують жодної релігії або не визначилися зі своєю релігійною належністю.

Які стосунки між Українцями різних релігій і конфесій?

Українці завжди поважали віру, свята і святині одне одного. Ще на козацьких знаменах, а потім і на гербах укра-

їнських міст поряд зображували релігійні символи християнства, юдаїзму та ісламу.

Міжконфесійні конфлікти і розділення між Українцями виникали тоді, коли релігію намагалися використовувати для зовнішнього впливу. Наприклад, унія в Україні виникла під час спроб полонізації, а розділення у православ'ї стали реакцією на русифікацію. Однак Українці схильні до міжконфесійного миру, і міжрелігійні суперечки не призводять до непримиренного поділу Українського народу.

Як релігії єднають Українців?

Усі Українці – віруючі й невіруючі, представники різних релігій і конфесій – є дітьми однієї України.

Віруючі Українці разом і кожен у своїй релігійній спільноті моляться за Україну та її Народ.

Духовним гімном і спільною молитвою усіх віруючих Українців є піснеспів «Боже Великий Єдиний, нам Україну храни».

Як світська Українська держава ставиться до віри Українців?

У преамбулі Конституції України говориться про *«відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та прийдешніми поколіннями»* і проголошується, що кожен Українець *«має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність»* (стаття 35).

Українська держава і суспільство засудили політику войовничого атеїзму та гонінь щодо віруючих і церков з боку радянського богоборчого тоталітарного режиму в XX ст.

Церкви, держава і суспільство співпрацюють заради спільного добра Українців. Віряни Українці є повноправними громадянами держави і членами суспільства.

Воля

Козакъ

Мамай

5. ВОЛЯ

Усі чотири цінності, що вказані вище: *Земля, Народ, Мова, Віра* – мало що варті для Українця без *Волі, Свободи, Незалежності, Самостійності*.

Що маємо визначати за Волю?

Воля для Українця – це відсутність військового, політичного, економічного, морального та духовного утиску і гноблення, яка дає можливість жити та діяти для захисту й розвитку своїх цінностей. Якщо ти не поділяєш цих цінностей, не захищаєш їх, якщо згоден жити як раб, значить – ти не Українець, не вільна людина.

Чи є Свобода достатньою умовою для Волі?

Ні. Свобода – це відсутність обмежень і потенційна можливість для дій. Воля ж має вбирати в себе також бажання діяти, здатність та свідоме прагнення досягти своєї мети.

Чи є незалежність і самостійність України достатніми для її Волі?

Ні. 24 серпня 1991 р. Верховною Радою УРСР було проголошено незалежність України та створення самостійної української держави – України. Проте через відсутність бажання, здатності та прагнення діяти ми на цей час:

- 1) втратили значну частину нашої *Землі*;
- 2) розкололи *Народ* на «патріотів», «сепаратистів» і «болото»;

3) через питання *Мови* (як стверджують вороги) власне і дійшли до жахливого протистояння в Україні;

4) не маємо досі бодай надії на створення Єдиної Помісної Православної *Церкви*.

Саме через велике прагнення до Волі і водночас через відсутність реальних результатів у цьому недруги зневажливо називають нас «самостійниками».

Чи є ми вільними?

Єдиному з усіх своїх створінь – людині – Господь дав свободу волі. Більшість Декларацій прав людини у світі також починаються словами: «*Усі люди народжуються вільними*». Так само й Український народ був народжений вільним, але під дією зовнішніх і внутрішніх чинників неодноразово втрачав свою Свободу й Незалежність.

Чи може вважати себе вільним окремий Українець?

Одна конкретна *людина* може бути вільною. Проте Українець не може вважати себе повністю вільним, допоки не має Волі Українська Земля, Народ, Мова і Віра.

Чому Українці цінують Волю?

Бо це – дар Божий.

Це наша сутність, наш природний стан.

Ми не можемо жити без Волі. Єврейський народ у давні часи пожертвував своєю Землею і Волею, щоб зберегти Народ, Віру й Мову. Українці ж, незважаючи навіть на властиву їм осілість, у XVIII–XIX ст. полишали свою Батьківщину саме в пошуках Землі і Волі. Основними напрямками міграції Українців були не розвинуті монархічні країни Європи, а саме США, Канада, Бразилія, Аргентина, Сибір та Далекий Схід, де були вільні землі й відсутнє гноблення з боку влади.

Українцям не притаманний рабський стан, основними критеріями якого ми вважаємо саме відсутність Зем-

лі і Волі. Навіть утиснення Мови (російська мова й досі є досить поширеною навіть у середовищі патріотів), Віри (Українці є надзвичайно терпимими до всяких вірувань, крім тих, що спрямовані проти України й Українців), національної Культури ми сприймаємо значно легше, ніж посягання на свою Землю і Волю.

Взагалі, на своїй Землі ми дуже чутливо ставимося до щонайменших утисків з боку ворогів, влади, навіть своїх сусідів. Тому часто кажемо їм: «Відчепіться!»

Як Українці показують своє прагнення до Волі?

Слова «свобода», «воля», «доля» є одні з найпоширеніших (найуживаніших) у всій українській народній творчості, так само як і у віршах нашого пророка Тараса Шевченка. У роки гонінь на Віру, коли совєцька влада забороняла ікони, саме зображення Великого Кобзаря або козака Мамаю тримали Українці у своїх оселях. Образи останнього виконувалися в іконописному стилі під старим дубом (порівняйте з образом патріарха Ізраїльського народу Авраама під Мамрійським дубом). Сучасні дослідники називають образ козака Мамаю символом Волі, генетичним кодом Української нації.

Перший рядок нашого Державного Гімну показує глибоку віру народу у Вільну Україну: *«Ще не вмерла України ні слава, ні воля»*. Для Українця надзвичайно важливою є Свобода і Воля країни, але не менш значущою є і його особиста Воля. Порівняйте із сучасним гімном Росії, де слово «воля» вживається також у перших рядках, але в абсолютно іншому сенсі: «могучая воля». «Могучая воля» держави, воля царя, «самодержавіє». Як слово «самодержавіє» не вживається в українській мові, так і слово «воля» майже не вживається у прямому значенні в російській мові. Українця ж за його прагнення до Волі, за його наполегливість і Волю Росіяни називають «упьортий хохол».

Порівняйте використання слова «воля»: тільки у Львівській області України 13 населених пунктів мають назву Воля, тоді як на всю Російську Федерацію таких лише 10, більша частина яких розташована поблизу сучасних кордонів з Україною, тобто в місцях, де жили і живуть Українці.

Слово «воля» Українці читають навіть у зображенні Державного Герба України – Тризуба.

Що треба робити Українцеві, аби стати вільним?

Українці розуміють, що без Божої допомоги досягти справжньої Волі одним тільки прагненням неможливо. Тому й просять Бога за свій народ у Духовному гімні України: *«Дай йому волю, дай йому долю»*. Господь же заповідав: *«Спізнаєте правду, і правда визволить вас»* (Ін 8:32).

Правда і Справедливість – дві великі цінності, яких завжди прагнув наш Народ, а нині це – жива вода для нього в час такої страшної духовної спеки, коли *«серце плаче, просить святої правди на землі»*. Увесь Народ і кожен Українець понад усе прагне її, але навіть зараз, коли Свобода і Незалежність формально здобуті, Правди Народ не почув ні від «офіційної» Церкви, ні від офіційної влади. Вороги ж і *«ледача воля»* шепочуть нам: *«Не зійде сонце. Тьма і тьма! І правди на землі нема!»* Вони хочуть, щоб ми не пізнали Правди, щоб опустили руки в боротьбі за Волю, щоб прийняли їхню кривду. Примітно, що в нашій мові, на відміну від російської, існує слово «кривда», котре має значення як не-Правди, так і не-Справедливості, а інший антонім слова «правда» – «брехня» – має у нас різко негативний відтінок. Правда є настільки високою цінністю для нас, що на сучасну нашу мову навіть не перекладаються слова «лжехристос», «лжепророк».

Нашу Волю не здобути інакше як через пізнання Правди. Інакше в Україні буде вічна боротьба, вічна кривда і віч-

на неволя. Тому перш ніж ставати до боротьби за Свободу і Волю України, помолившись, треба намагатися пізнати Правду, визначити свої цінності.

Українець має знати свою *Землю*.

Українець має розуміти свій *Народ*.

Українець має вільно володіти своєю *Мовою*, думати нею.

І тоді, як мудро писав Іван Котляревський:

*«Пошлють тобі щасливу долю,
Щоб учинив ти Божу Волю».*

Родина

6. РОДИНА

Що таке Родина?

Родина – це декілька поколінь одного роду, поєднаних кровними й родинними зв'язками, які мають єдність на основі спільного економічного, побутового, морального укладу, взаємної відповідальності та виховання дітей. Члени Родини об'єднані спільною пам'яттю, цінностями, солідарністю, інтересами тощо.

Хто може бути (не бути) членом Родини?

Членами Родини також можуть бути усиновлені діти, інші люди, прийняті на утримання й виховання, хрещеники, ті, про кого ми кажемо: «Він – як член сім'ї». Вони приймають для себе встановлені в Родині правила взаєморозуміння, взаємодопомоги і відповідальності. Водночас, незалежно від ступеня кривності, не є членом Родини людина, яка свідомо порушує ці правила, нехтує інтересами інших членів Родини.

Членами Родини є також померлі предки, пам'ять про яких зберігається в Родині. Поминальні батьківські дні – найбільш шанований день в Українців. У поминальні дні після Пасхи незалежно від обставин обов'язково з'їжджаються на свою малу вітчизну всі члени Родини, щоб помолитися за упокій душ своїх предків, зібратися за родинним столом і привітати одне одного: *Христос воскрес! Воістину воскрес!*

Що таке Сім'я?

Родину у вузькому сенсі називають Сім'єю.

Сім'я – це частина Родини.

Сім'я – від слова «сім'я», «насіння», яке проростає у подружжі й дає плоди любові.

Сім'я – це саме те, що Господь найперше заповідав людям: *«Будьте плідні й множитесь і наповняйте землю»* (Бут 1:28), себто створюйте Сім'ю.

Із кого складається Сім'я?

Чоловік і жінка, які перебувають у шлюбі, їхні діти, інколи інші родичі, які проживають з ними на основі спільності господарства й виховання дітей.

Чоловік є главою Сім'ї, чоловік разом зі своєю дружиною складають подружжя. Сім'я без одного з подружжя називається неповною. Дорослі діти при створенні своєї власної сім'ї у вузькому сенсі перестають бути членами сім'ї батьків, але при цьому залишаються членами Родини і не втрачають зобов'язань стосовно своїх батьків. *«Полишає чоловік свого батька й матір і пристає до своєї жінки, і стануть вони одним тілом»* (Бут 2:24).

Що є Сім'я для Українця?

Сім'я – це дар Божий, одна з найвищих цінностей.

Більшість Українців на питання про мету життя відповідають: сім'я, діти. Про величезну цінність Сім'ї для Українця свідчить і етимологія слів, пов'язаних з нею: «чоловік» – людина і «дружина» – друг, «подружжя» – друзі на все життя. Українське слово «подружжя» не ділиться на впіл. Порівняйте з російською, де немає дослівного перекладу цього слова, а є «два супруга», «супружеская пара», що походить від слів «упряжка», «запрягать» чи давньоросійського «спряжаться» – перебувати у статевих зносинах. Так само й російські «муж» і «жена» підкреслюють тільки стать людей, але аж ніяк не їхні дружні стосунки.

Як Українці поводяться у сім'ї?

Ми кажемо: *Сім'я – це мала церква*.

Для Українця ці слова є важливими і в духовному, і в матеріальному сенсі: як для християнина приміщення церкви, так для Українця – його сімейний дім. Українська дружина-господиня покладає всі свої сили на те, щоб у родинному домі було чисто, світло, затишно. Тому й чоловіки-іноземці з радістю одружуються з українськими дівчатами. Коли ж ми заходимо до брудної, занехаяної оселі, то відчуваємось некомфортно – у цьому домі немає Бога, це не Український дім.

Чоловік-господар має словом і ділом насаджати в родинному домі достаток і благочестя. Прагнення достатку у своєму домі й поваги у сім'ї – природне бажання кожного Українця. Навіть донині попри російський і західний вплив у багатьох українських сім'ях діти звертаються до своїх батьків тільки на Ви. Взаємна повага та постійна взаємна турбота чоловіка й дружини, батьків і дітей одвічно притаманні українським сім'ям. Маючи власні навіть великі сім'ї, Українці забирають до свого родинного дому німецьких батьків, аби самим турбуватися про їхні останні роки життя. Безцеремонність у стосунках з батьками, припинення піклування і навіть відносин з дітьми після їхнього повноліття, «свобода нравов», зневага до святості шлюбу – не є рисами Української сім'ї й нав'язуються нам представниками інших народів.

Як Українці ставляться до гостей свого дому?

Господар Української родини з радістю відчиняє двері гостям, а господиня докладе всіх зусиль і вмінь, аби смачно почастувати їх. Для гостей на стіл виставляється все найкраще, а добре слово і похвала від гостей – найвища оцінка для господині. Гості, які шанують Україну, поважають господарів та їхні цінності, завжди бажані в Українській родині.

Що таке шлюб?

Шлюб – це основа Сім'ї, священний союз любові. Шлюб – це коли хлопець і дівчина вирішують створити Сім'ю й отримують благословення батьків, вінчаються в церкві та реєструють свої відносини перед громадою. Шлюб без благословення, вінчання та реєстрації не відповідає віковим традиціям Українців і може виявитися примарним і швидкоплинним.

Як Українці ставляться до подружньої зради і розлучення?

Зрада, зруйнування Сім'ї є великим гріхом. **З** поради сатани-змія відвернувся Адам від Бога в раю. **Зрадивши** Сім'ю, ми стаємо **нерадивими**, тими, хто не може дати **ради** ні собі, ні своїм близьким. Христос заповідав: *«Що злучить Бог, людина хай не розлучає»* (Мк 10:9). Розлучення є порушенням Божої заповіді, розірванням єдиної плоті, незагойною раною Сім'ї.

Що значать діти в Українській сім'ї?

Більшість Українців скажуть: Я живу на світі заради дітей. Діти – образ Воскресіння Христового. Без дітей Сім'я з часом помирає. Продовження роду – найперша мета Сім'ї. Це обов'язок перед Богом і найбільша втіха для людей, відтоді як вони стали смертними. Українець вкладає в дітей все, що має, без залишку для себе чи інших.

Як Українці ставляться до дітей-сиріт?

Розуміючи силу й цінність батьківської та материнської любові, Українці з великим співчуттям і жалем ставляться до тих, хто позбавлений її. Сирота – найуживаніший образ у «Кобзарі» Т. Шевченка: *«Тяжко-важко в світі жити сироті без роду...»*.

Перші напрями благодійної допомоги Українців – саме церкви і сиротинці. Українці з насправді великим серцем усиновлюють сиріт у свої родини і виховують їх як рідних дітей.

Яке основне завдання Українця в Сім'ї?

Виховання дітей.

Ми кажемо: *Українець – це той, хто виховав Українця*. Дехто додає: такого, який сам зможе виховати Українця. Надзвичайно важливе значення має безперервність поколінь Українців, таких, хто знає свої звичаї та культуру, розуміє і шанує державні, народні й релігійні свята. Пам'ятаймо, що уклад і традиції Сім'ї передаються спадково: які відносини та цінності є у сім'ї батьків, такі будуть і в нових сім'ях їхніх нащадків. Виховуючи себе, ми виховуємо і власних дітей.

Українець має навчити своїх дітей Божому слову, батьківській мудрості, материнській любові: *«Слухай, мій сину, настанови батька твого; не відкидай поучування матері твоєї»* (Прип 1:8). Дитина, яка не любить Бога, Україну і свою Родину, – найбільше нещастя для батьків, *«своєму батькові досада, і гіркота тій, що його вродила»* (Прип 17:25). Наш улюблений літературний герой Тарас Бульба страчує свого сина саме через те, що той зрадив свого Бога, свою Землю і свою Сім'ю.

Що значить Родина в Україні?

Родина і Сім'я – це основа Українського народу й нашої Держави.

Українець найсерйозніше ставиться до порядку і злагоди у своїй Родині. Хто не любить свою Сім'ю, не працює для неї, не править мудро власним домом, не виховує дітей у послуху та повазі, той не може любити Україну і дбати про її майбутнє.

Думаючи про Україну, Українець пам'ятає слова апостола Божого: *«Хто не любить брата свого, якого бачить, той не може любити Бога, Якого він не бачить»* (1 Ін 4:20). При цьому любов до своєї Родини не має перебивати любов до України, так само як любов до ближнього свого не має заступати любов до Бога.

Праця

7. ПРАЦЯ

Ставлення до праці є особливою рисою, що характеризує народ. По-різному ставляться до праці Росіянин і Поляк, Китаєць і Індус, представники африканських народів.

Яка особливість Українського народу?

Безперечно, Українці є працьовитим народом. Це працьовитість господаря, вільної людини, яка готова невпинно трудитися для свого власного господарства. Працездатна людина, яка не працює, є незрозумілою для Українця. Людина, в якій «вся робота зроблена», – об'єкт поваги Українців та взірць до наслідування.

Чи готовий Українець працювати не тільки на себе?

Українці не люблять експлуатації своєї праці в будь-якій формі, але вони з радістю і самовіддано допоможуть своєму ближньому, якщо він потребуватиме цього. У нашого народу здавна існує традиція толоки, що базується на таких принципах:

- 1) безоплатність праці;
- 2) спорадичність, тобто непостійний характер толоки;
- 3) спільність праці, участь у ній усієї громади;
- 4) завершення праці виключно по досягненні поставленої мети;
- 5) толока влаштовується або для однієї людини (господарства), або для громади.

Що не любить Українець у праці?

Відсутність ефективності. Неефективну марну працю ми називаємо «дурною роботою», а тих, хто нею займається, зневажливо – «дурноробами». Українець завжди хоче почуватися вільною людиною і навіть організацію спільної праці інколи розцінює як зазіхання на особисту його Свободу чи Власність. Безцільна, неефективна наймана праця – тягар для Українця, котрий завжди був дбайливим і працьовитим господарем. Так званий пролетарський дух не притаманний Українцям: серед сфер зайнятості найменша питома вага етнічних Українців – саме у великому індустріальному виробництві, а найбільша – у сільському господарстві та дрібному бізнесі. На Заході України про свою власну справу (приватне господарство) люди кажуть: «Нехай воно мале, але воно моє».

Що є важливим для Українців?

Відновлювати й укріплювати притаманне нашому народові шанобливе ставлення до Праці та її результатів. Не заздрити іншим, *«чужого навчатися»*, але не переймати в інших народів того, що є чужим для нас і може зашкодити Українцям і Україні. Нам Господь дав чудові природні умови і найродючішу землю, Україна є найбільшою за територією європейською державою. Тому нам завжди варто пам'ятати слова Господа: *«Від усякого, кому дано багато, багато від нього й вимагатимуть; а кому повірено багато, від того більше зажадають»* (Лк 12:48).

Яка мета праці?

Для Українця Праця завжди повинна мати свою мету. *Це благополуччя і Воля своєї Родини, Незалежність і процвітання України.* За роки совєцької влади Українцям хотіли поставити за мету якесь таке «светлоє майбутнє», а мірилом праці кожного – абстрактний «трудодень».

Це спонукало людей не думати про результат і аби як «відбути» робочий день. Проте Господь казав, що велике щастя і дар Божий – бачити добрий результат своєї праці й радіти із цього (Екл 3:13; 5:17-18). І саме щоб досягти цього результату й шанувати його як дар Божий, Українець передусім має *«клопотатися кожен своїми справами та працювати власними руками»* (1 Сол 4:11). При цьому також не забувати, що, навіть маючи значні успіхи в праці й достаток у Родині, Українець не зможе бути щасливим серед знедоленого Народу й у злиденній Україні. Підтримка праці і справи (бізнесу) одне одного, небайдужість до того, який товар купуєш сьогодні (транснаціональний, російський чи український), стануть реальними помічниками в тому, щоб своєю працею збудувати щастя не тільки своєї Сім'ї, а й майбутніх поколінь і всієї України. Гасло Українців 20–30-х років ХХ ст. *«свій до свого по своє»* стає надто актуальним сьогодні.

Власність

8. ВЛАСНІСТЬ

Найперші слова, що мовив Господь до людей, були: *«розмножуйтеся, і наповнюйте землю, **оволодійте** нею, і пануйте...»* (Бут 1:28). Тобто дві перші вказівки Бога людині були:

- 1) продовження людського роду;
- 2) володіння і розпорядження власністю, що її Бог надав людині.

Що називають власністю?

Це сам об'єкт володіння і ставлення людини до нього як до свого.

Власність є особливими відносинами й особливим почуттям. У Святому Письмі для кращого розуміння і Господь, і апостоли десятки разів повторюють: *«як себе самого»*. Найперше, звичайно: *«Люби ближнього твого, як себе самого»* (Лев 19:18; Мф 22:39; Мк 12:31, 33; Лк 10:27). Так само і ставлення *«як до свого»* є особливим. Може, воно доволі земне, зате абсолютно зрозуміле нам.

Що є Власність для Українця?

Почуття власності є уродженим, природним, притаманним почуттям для кожного Українця. Українці цінують, бережуть і примножують те, що їм дано від Бога, успадковано від батьків чи є наслідком їхньої праці. Законна, зароблена, захищена приватна Власність укупі з Волею є основою, на якій має будуватися Українська держава. Українці пам'ятають, що Власність – це дар Божий.

Як Українці ставляться до тих, хто не цінує Власність?

Зневажливе, нерозумне, безгосподарне ставлення до Власності є нонсенсом для Українців. Власність – то риса працьовитого народу, яким є Українці. Відтак люди, які не мають власності, які не вміють і не хочуть працювати, не користуються повагою серед нашого народу. «Заможний господар» і «шанована людина» часто сприймаються у нас як синоніми. Українці пам'ятають, що *«бідний навіть сусідові нелюбий, в багатого ж є сила друзів»* (Прип 14:20).

Як Українці реагують на зазіхання на приватну власність?

Загрозу для своєї Власності Українці розцінюють як загрозу для *«себе самих»*. Українець готовий захищати свою Власність від зазіхань влади чи сусіда (сусідньої держави) всіма засобами. Суворий захист особистої власності здавна є звичаєм нашого Народу. Українець також нетерпимий до ворожих спроб загарбати іншу власність – сусідську чи громадську. Зазіхання на Волю і Власність найбільш болючі для Українця. Гасло комуністів *«Грабууй нагробоване!»* просто не зрозуміле Українцям. Вони щосили боролися саме за приватну, але не колгоспну власність.

Як Українці ставляться до спільної власності (комунальної та державної)?

Спочатку була приватна власність. Коли Господь казав: *«Я даю вам...»* (Бут 1:29), Він звертався до Адама і Єви, до першої сім'ї. Тому саме приватна *власність сім'ї* була першим даром Божим людині. Потім Господь дав землю Аврааму та його сім'ї (Бут 15:7) і лише згодом – Мойсеєві та його народові (Вих 6:8) – у спільну власність. В Українців також на першому місці приватна власність, Власність сім'ї – на відміну від Росії, де головною завжди була державна (царська) власність і тільки цар міг «жалувати» та відбирати особисту власність, чи, на відміну від совецької

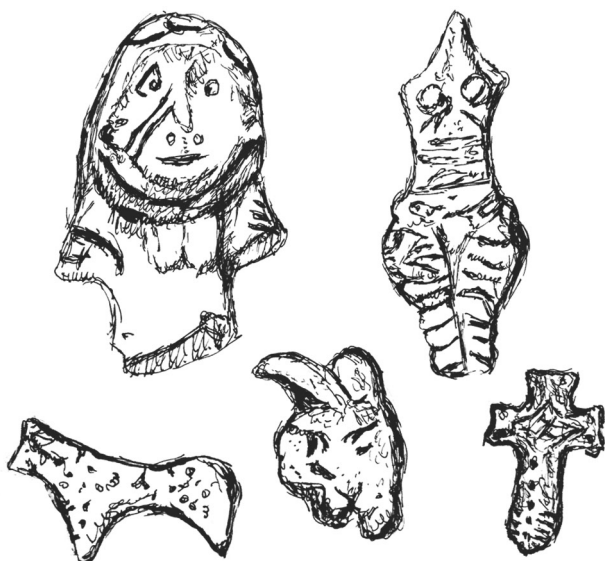
влади, коли приватна власність взагалі не визнавалась, а натомість насаджувалася колгоспна і державна. В Українців же здавна існувала також власність громади: пасовища, ліси та інше, що завжди суворо охоронялось усіма членами громади. Подивіться, як і нині болісно реагують Українці на привласнення негідними людьми громадських лісів, пасовищ, берегів водойм... Самовільне чи несправедливе (корумповане) захоплення Власності засуджується і вважається тяжким злочином, бо Українці розуміють, що в кожній речі є Власник – сусід, громада чи Держава.

Оскільки більшу частину історичного часу Українці не мали своєї держави або вона була ворожою до свого народу – царською чи совецькою, – то ставлення до державної власності найменш розвинуте в Українців. «Державне – значить нічیه» чи навіть: «Гуртове – чортове». Справедливе ставлення до державної власності закріпиться в Українця тільки з роками – після того як він визнає Державу справді надійною і справді своєю.

Які обов'язки, пов'язані з власністю, має Українець?

Українець повинен пам'ятати, що почуття Власності не має переходити у скнарість чи жадібність. Не можна ставати рабом Власності хоча б тому, що рабський стан взагалі не притаманний Українцеві. Багатство саме по собі не має бути метою життя. Зберігаючи, пам'ятай про Бога, Який дає людині власність; примножуючи її, не забувай віддавати! Адже Господь казав: *«Більше щастя – давати, ніж брати»* (Діян 20:35). І давати потрібно від щирого серця, а не від лишків. Як Господь Ісус Христос похвалив убогу вдову, яка віддала останні дві лепти до скарбнички (Мк 12:42; Лк 21:2), так і Українці саме за важких умов віддавали останнє, щоб допомогти ближньому й Україні, тому гідні високої похвали. Ніколи в Україні не було такого піднесення волонтерського руху й благочинної діяльності, як у часи загрози для України та її Народу.

Історія

9. ІСТОРІЯ

Що є для нас Історія України?

Це пам'ять Народу, яка розповідає про наше походження, перемоги й поразки, здобутки і втрати. Це відомості про те, як нам діставались і як ми втрачали наші цінності: Землю, Віру, Мову, Волю, Культуру, Державу тощо.

Знати Історію – це знати не лише здобутки й перемоги, це означає також знати про втрати та поразки для того, щоб не лише пишались і хвалитись, а й для того, щоб робити висновки і не повторювати помилок.

Історичні наукові відомості про наше минуле – це величезна цінність, яку треба знати, берегти і передавати нащадкам.

Чи можемо ми знати справжню Історію України?

Ми обов'язково маємо знати Історію України.

Перше, що чує дитина, яка вже розуміє мову, – це казки, легенди, перекази. Уже правильний їх вибір допоможе дитині з часом адекватно розуміти минуле, об'єктивно оцінювати сьогодення, мудро діяти в майбутньому.

Сучасні інформативні та комунікативні можливості дають нам широкий доступ до тих даних, які здавались недосяжними зовсім недавно. Українець має розумно користуватися ними при формуванні свого світогляду й у вихованні дітей. Проте пам'ятати, що навіть найвищі знання можуть завдати великої шкоди, якщо вони будуть використані без Віри й моралі. Тому здобуття історичних знань має базуватися на Вірі і Любові до Бога, до своєї Землі й Народу.

Як ми можемо пізнавати Історію?

Передовсім ми маємо знати документальні джерела, складені найближче до дати історичних подій. Звичайно, це не гарантує знання справжньої Історії (порівняйте висвітлення навіть сучасних нам подій українськими, російськими та іноземними дослідниками), втім не дасть можливості впливати на нас псевдоісторикам і пропагандистам, які начебто посилаються на давні першоджерела. Крім того, в самі джерела під час їх складання, а надто багаторазового переписування проникало чимало помилок і неточностей.

Попри все наша Історія має для нас якоюсь мірою і священний, і національний характер, оскільки:

1) історичні книги на Русі з'явились одразу після перекладу книг Святого Письма;

2) перша історична книга Русі – «Повість минулих літ» – складена на початку XII ст. київським монахом – преподобним Нестором Літописцем;

3) у цьому літописі наша Історія бере початок аж від старозавітних часів Ноя та його синів Сима, Хама і Яфета. Нашадками останнього преподобний Нестор називає Варягів, Німців, Русь і Шведів.

Маючи «Повість минулих літ» як священне першоджерело Історії України, ми обов'язково повинні знати інші авторитетні літописи, складені нашими предками: Галицько-Волинський, Львівський, Густинський, Межигірський, Мгарський та інші, а також козацькі літописи: Самовидця, Граб'янки, Самійла Величка. Початком сучасного вивчення нашої минувшини можна назвати 10-томову «Історію України-Руси» – перше у вітчизняній історіографії фундаментальне дослідження, створене видатним ученим і патріотом Михайлом Грушевським.

Важливо знати Історію нашої країни також у викладі об'єктивних іноземних дослідників, таких як Гійом Левассер де Боплан, Карл Гаммердерфер, Йоган Енгель та інші.

Водночас із певною обережністю треба читати про події нашої Історії у творах, написаних російськими істориками, навіть досить відомими.

Що заважає нам знати свою Історію?

Наш комплекс меншовартості, імперська пропаганда Росії та наше критичне ставлення до правителів. Адже Історія у спресованому вигляді – це історичні події та історичні постаті. Незаперечним же авторитетом у нашій Історії користуються хіба що великі князі часів розквіту Русі: Святослав Хоробрий, Володимир Великий, Ярослав Мудрий, Данило Галицький. Водночас, можливо, найвидатніший політичний і військовий діяч України – гетьман Сагайдачний – протягом менш як шести років (1616–1622) неодноразово позбавлявся свого гетьманства в 1617, 1619 і 1620 роках – і саме козацькою волею! Організатор відновлення православної ієрархії на нашій землі, ватажок успішних козацьких походів проти Кримського ханства, Османської імперії та Московського царства, видатний воєначальник і стратег, політик і дипломат тричі був відсторонений від влади своїми ж підлеглими і побратимами. Історія нерозумної міжусобної боротьби за владу є віковим прокляттям Історії нашого народу починаючи, мабуть, ще від 1169 року. Недаремно про нас кажуть: «Де три Українці, там два гетьмани». Тому Українці не шанують і не пам'ятають імена учасників цих ганебних міжусобиць.

А ось російська влада робить усе, аби її народ схилився перед пам'яттю своїх властителів і пишався красиво виписаною на її замовлення історією. Далеко неоднозначні постаті Александра Невського і Федора Ушакова, царя Ніколая II і царевича Дімітрія приєднані Російською Церквою до сонму святих, а нині лунають заклики канонізувати (і навіть уже пишуться ікони) Іоана Грозного і Жукова, Сталіна і Путіна! Так само і з датами історичних подій. Російські історики та пропагандисти наполегливо й успішно

вкладають у голови своїх співвітчизників дати 1613, 1709, 1812, 1917, 1945 років. Українці ж пам'ятають хіба що Хрещення Русі 988 року, а інші знакові дати мають для нас надто сумний характер: Переяславська рада 1654 р., Голодомор 1932–1933 рр., Чорнобиль 1986 р., і от війна, розпочата 2014-го року... Людська ж пам'ять має властивість забувати все неприємне й болюче.

Які мають бути вимоги до історичних знань?

Науковість, об'єктивність, системність:

1) будь-яке матеріальне й документальне свідчення має бути опрацьовано за допомогою наукових методів;

2) кожен історик, як і кожна людина, не може бути об'єктивним повною мірою. Тому треба враховувати особистість дослідника і свою власну позицію як користувача історичних знань: скажімо, під час війни неможливо бути об'єктивним до всього, що пов'язано з ворогом;

3) Історія не має бути безсистемною, фрагментарною, вибірковою, містити «білі плями». Інакше вона може бути некоректно використана у пропагандистських цілях.

Чи можуть Українці об'єктивно ставитися до своєї Історії?

Українці мають достатньо мудрості й самоіронії, аби правильно тлумачити різні події та періоди Історії Батьківщини, при цьому виділивши для себе цінності, над якими не годиться жартувати. Наприклад, Українці глибоко шанують Пресвяту Богородицю і свято Її Покрови. Утім це свято, за однією з версій, було започатковане в Константинополі на честь успіху захисників міста в боротьбі з військом саме *наших предків* на чолі з Аскольдом! На Русі ж це свято почало особливо шануватися у XII ст. – після того, як князь Андрій збудував у своїх володіннях Покровську церкву, але перед цим він не послухав свого батька – київського князя Юрія Довгоруко-

го, утік з Вишгорода, зруйнував Київ, викрав Вишгородську ікону Пресвятої Богородиці, яку потім у Московії стали називати Володимирською. Та попри все це саме цей день вважається Днем українського козацтва, у цей день 1942 р. постала УПА, а з 2015 р. цей день оголошено державним святом – Днем захисника України. Таким же наочним прикладом нашої Історії є життєпис князя Володимира. Спочатку він – народжений поза шлюбом, жорстокий воїн і владний правитель, розпусник і гвалтівник, палкий прихильник язичницьких культів, переслідувач християн. Саме під час його правління в Києві загинули одні з перших християнських мучеників на Русі – Феодор та його син Іоан. Але як Господь наставив майбутнього апостола Павла, так само і князь Володимир за Його волею став рівноапостольним святим, охрестив Русь, а на місці загибелі мучеників збудував Десятинну церкву, в якій був похований і сам.

Українці мають добре знати свою Історію, не замовчувати і не уникати дискусій щодо доволі суперечливих питань національної історії, особливо тяжких її періодів: князівської міжусобиці XII–XIII ст. і Руїни XVII ст., втрати Незалежності і світових воєн, подій на Волині 1943 р. і масованої зради на користь Росії у XXI ст. Українці мають мудрість, щоб не «прикрашати» і не забувати свою Історію, шанувати її, завжди з гумором ставитися як до легенд про «древніх укрів», так і до ідей «Россия – родина слонів» чи «Москва – третій Рим».

Що ми можемо робити для своєї Історії?

Найперше – знати її.

Вірити, надіятись і любити Україну та її Історію.

Відшукувати приховане і втрачене та передавати нащадкам.

Будувати сучасну Історію України так, щоб їм не було соромно за наші часи.

Визначати самим і шанувати своїх героїв, не звертаючи увагу на те, як до цього ставляться наші сусіди.

Пишатися не тільки загальноновизнаними історичними постатями, як-то князь Володимир чи Богдан Хмельницький, а й тими особистостями, які боролися за Україну і через це були небажаними у совецькій та російській історії. А це десятки видатних козацьких гетьманів і отаманів, ватажків визвольного руху, державних і релігійних діячів: Петро Дорошенко і Іван Сірко, Северин Наливайко і Семен Палій, Нестор Махно і Степан Бандера, Петро Могила й Іван Мазепа, Михайло Грушевський і Симон Петлюра, і ще багато, багато, багато.

Важливе значення для кожного Українця має також знання Історії своєї вулиці, міста, села, краю.

Що найголовніше може дати нам знання Історії?

Історія Батьківщини – це як наша Віра.

Прищеплювати і вчити її треба змалку.

Проте обов'язково пам'ятати слова апостола Якова: *«Хочеш знати, безглуздий чоловіче, що віра без діл не приносить плоду?... Віра без діл мертва»* (Як 2:20,26).

Так і сухі історичні знання не принесуть користі, якщо не будуть враховані у нашому житті і діяльності.

Пам'ятаймо **завжди** Історію князівської міжусобиці XII–XIII ст. і Руїни XVII ст., втрати Незалежності і світових воєн, стосунків з Росією...

Пам'ятаймо, що без Віри в Бога і без глибокого знання Історії України неможливо зробити щось добре для рідної Землі.

Основні події нашої Історії

понад 900–800 тис. років тому – перші люди на території сучасної України;

100–35 тис. років тому – поселення неандертальців;

VI–III тис. до н. е. – Трипільська культура;

IX–VII ст. до н. е. – кочові племена кіммерійців;

IV ст. до н. е. – перша держава скіфів – Царство Атея;

I–II ст. н. е. – перші згадки про слов'ян;

V–VII ст. – формування союзів слов'янських племен: полян, деревлян, уличів, тиверців, дулібів, хорватів, сівер'ян;

839 р. – перша згадка про русів – «Бертинські аннали»;

860–882 рр. – правління Аскольда;

980–1015 рр. – княжіння Володимира Великого;

988 р. – хрещення Русі;

1019–1054 рр. – княжіння Ярослава Мудрого;

1132 р. – смерть князя Мстислава, розпад єдності Русі;

1240 р. – військо хана Батия зайняло і зруйнувало

Київ;

1199–1349 рр. – Галицько-Волинське князівство;

1254–1264 рр. – Данило Галицький – король Русі;

1321–1362 рр. – завоювання земель Русі Великим князівством Литовським;

1398 р. – створення Великого князівства Литовського, Руського і Жемайтійського;

1492 р. – перша згадка про козаків;

1561 р. – Пересопницьке Євангеліє – видання перекладу Четвероєвангелія староукраїнською писемною мовою;

1574 р. – Іван Федорович випустив у Львові першу в Україні друковану книгу – «Апостол»;

1576 р. – заснування Острозької слов'яно-греко-латинської школи;

1581 р. – Острозька Біблія – перше повне друковане видання всіх книг Святого Письма церковнослов'янською мовою;

1596 р. – Брестська унія і постання Греко-Католицької Церкви;

1615 р. – заснування Київської братської школи, 1632 р. реорганізованої у Києво-Могилянську колегію, з 1701 р. – академію;

1648–1657 рр. – гетьманство Богдана Хмельницького;

- 1654 р. – встановлення сюзеренітету московського царя над Військом Запорозьким, Переяславська рада;
- 1657–1687 рр. – Руїна;
- 1685–1688 рр. – підпорядкування Київської митрополії від Константинопольської до Московської Патріархії, заборона використання титулу «Митрополит Київський, Галицький і всієї Русі»;
- 1709 р. – Полтавська битва, московська каральна експедиція в Україну, знищення Запорозької Січі;
- XVIII ст. – поділ території України між Австрійською і Російською імперіями, Річчю Посполитою, Османською імперією;
- 1775 р. – остаточна ліквідація Запорозької Січі;
- 1783 р. – анексія Російським царством Кримського ханства, початок відібрання землі та закріпачення місцевих селян;
- 1798 р. – перше (неповне) видання «Енеїди» І. Котляревського;
- 1840 р. – перше видання «Кобзаря» Тараса Шевченка;
- 1876 р. – Емський указ: розпорядження російського царя Александра II Освободителя про заборону Української мови в культурній сфері й видавничій справі;
- 1917 р. – революція в Російській імперії, створення в Києві Центральної Ради, обрання її головою Михайла Грушевського;
- 1918 р. – вихід України зі складу Росії, проголошення державної незалежності, створення УНР;
- 1922 р. – входження УСРР до складу СРСР;
- 1929 р. – виникнення Організації українських націоналістів;
- 1932–1933 рр. – Голодомор;
- 1939–1940 рр. – анексія совєцькою владою Західної України та Північної Буковини;
- 1941–1944 рр. – німецька окупація;
- 1942–1956 рр. – активна боротьба УПА за незалежність України;

1944–1947 рр. – виселення Українців зі своїх земель у Польщі, операція «Вісла»;

1945 р. – Українська РСР підписала Статут і ввійшла в групу з 51 світової держави-засновниці ООН;

1945 р. – приєднання Закарпаття до УРСР;

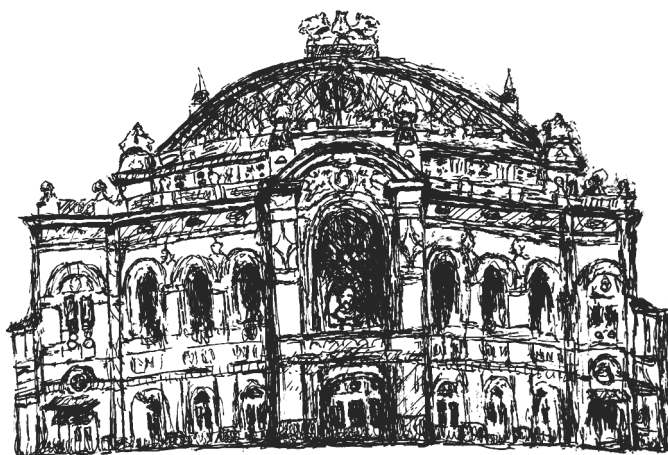
1954 р. – передання Криму від Російської РФСР до Української РСР;

1959 р. – убивство Степана Бандери агентом КГБ у Мюнхені;

1986 р. – аварія на Чорнобильській АЕС;

1991 р. – проголошення незалежності, створення держави Україна...

Κυλβτγρα

10. КУЛЬТУРА

Як визначається Українська культура?

Це сукупність матеріальних і духовних цінностей, створених і збережених Українським народом протягом своєї Історії. Культура встановлює певні правила в усіх сферах людського життя, а у вузькому сенсі охоплює науку, освіту, мистецтво, мораль, вірування, а також формування та збереження цінностей і традицій нашого народу.

Які витоки Української культури?

Наша культура сформувалася не тільки за часів Козаччини чи Київської Русі. Науково і матеріально підтверджені археологічні знахідки, що стосуються Трипільської (VI–III тис. до н. е.), Ямної (IV–III тис. до н. е.) і Черняхівської (II–VI ст. н. е.) культур, указують на більш ранні витоки Культури нашого народу. Розглядаючи ці знахідки, ми можемо знайти спільні елементи, що збереглися у наших сучасних писанках і вишиванках.

Що впливало на розвиток Української культури?

Найперше – це дух Народу, його прагнення до Волі й Справедливості.

Потім – природні умови, в яких жили наші предки, переважання в їхньому господарському укладі землеробства, рибальства, бортництва. Це відобразилося навіть в улюблених кольорах нашого народу – жовтому, який символізує сонце, пшеницю, свободу, і блакитному – небо, чистота, тактовність. У поєднанні вони дають зелений – колір любові, віри, життя.

Найбільший вплив на нашу культуру справило Володимирове Хрещення.

В останні часи велике значення має вплив інших культур (субкультур), науки і технологій, пропаганди.

Як впливають інші культури (субкультури) на Українську культуру і Народ?

Українці із вдячністю приймали досягнення науки, освіти, техніки, фізичної культури ззовні, якщо вони не мали антиукраїнської спрямованості. Вони навіть самі здобували освіту в навчальних і духовних закладах, у тому числі на ворогуючих з нами землях – Речі Посполитій, Австрії, Російській імперії. Мудрі представники нашого народу навчалися в єзуїтських колегіях та семінаріях, але потім поверталися у свою Землю і здобутими знаннями приносили велику користь Україні. Найвідоміші учні єзуїтських шкіл – це Богдан Хмельницький і Петро Могила, Іван Мазепа і Сильвестр Косов, Стефан Яворський і Теофан Прокопович, Мелетій Смотрицький і Лазар Баранович. Звичайно, метою єзуїтських шкіл не був розквіт Української Церкви і культури. Але саме за їх зразком у 1630-х роках митрополит Петро Могила збудував систему освіти у майбутній Києво-Могилянській академії, а його «Требник» і дотепер є дуже важливою і затребуваною книгою не тільки в Українській Церкві.

Вплив *сучасних* культур і субкультур є досить значним і може приносити як користь (загальнолюдські європейські культурні цінності, технологічна культура, волонтерський рух тощо), так і завдавати шкоди (насадження проросійських настроїв за допомогою реанімації радянської та імперської культури у Криму і Східній Україні, антиукраїнська «пролетарська» субкультура колективізації та індустріалізації, злочинська тюремна субкультура, глобалізована західна «масова» культура споживання та необмежених мораллю задоволень тощо).

Чи можуть гідно співіснувати в Україні різні національні культури?

Українська земля і наше культурне середовище завжди були комфортним і благодатним місцем для представників усіх народів, культур і вірувань. Наша віротерпимість і толерантність може бути взірцем для всіх народів, Українці не пригноблювали у своїй Землі розвиток культури інших етносів. Головне, аби будь-яка національна культура шанувала Землю, де вона може розвиватися, – Україну. Гідним прикладом співіснування національних культур є Одеса, що дала Українській і світовій культурі таких особистостей, як Чуковський і Катаєв, Ільф і Петров, Бабель і Олеша, Утьосов і Жванецький.

Особливе значення має історія розвитку релігій в Україні. Коли наша Земля була язичницькою, наш Народ сприйняв Православ'я і на сьогодні розбудував другу за величиною Православну Церкву у світі. Коли Річ Посполита і Папський престол хотіли підкорити собі Україну через унію у 1596 р., Українці збудували найбільшу на сьогодні Греко-Католицьку Церкву у світі й разом з нею залишилися великими патріотами України, а у роки лихоліть Другої світової війни та й війни 2014–2015 рр. явили своїми справами і молитвою приклад як для офіційної влади, так і для “офіційної” Церкви.

Як удалося зберегти самобутність нашої культури?

Тільки завдяки Богові й нашому Народові.

У світовій історії є безліч випадків утрати народами своєї національної, культурної та релігійної автентичності. Наш народ втрачав Незалежність, історично нами правили люди, які підлещувалися до *татаро-монгольських* завоювальників (XIII–XIV ст.), приймали католицизм і *польську* культуру (XV–XVI ст.), а починаючи з козацької старшини XVIII ст. і закінчуючи (маємо надію!) четвертим президентом України, *зрусифіковувалися*.

У тяжкі минулі роки саме наш Народ – козацтво, православні братства, народні повстанці, простий люд – залишався хранителем Української культури.

Уже починаючи з XIX ст. значною рушійною силою стає українська інтелігенція, що об'єднувалась у культурно-просвітницькі організації «Громада» (1859 р.), «Просвіта» (1868 р.), «Літературне товариство ім. Т. Шевченка» (1873 р.) та інші. Її видатними представниками у цій площині були М. Драгоманов, П. Куліш, М. Костомаров, М. Грушевський та інші.

Вагомо заявив про самобутність Української культури Іван Огієнко – видатний учений, митрополит УАПЦ, автор найвідомішого українського перекладу Біблії. Основними рисами Української культури він уважав *відкритість світові, гуманізм, відсутність ксенофобії*.

Чи належать до Української культури цінності, створені за межами України або представниками інших народів?

Українці шанують своїх земляків, які робили значний внесок у культури інших народів і таким чином примножували культуру і славу України. Це Ігор Сікорський та Ілля Мечников, Серж Лифар і Сергій Корольов. Так само в Україні творили багато великих Євреїв і Росіян, Грузинів і Вірмен, Поляків і Татар, представників інших етносів. На відміну від Росії та інших імперських держав ми силоміць не перехрещували і не українізували їх. Українці вважають своїм надбанням творчість Булгакова і Шолом-Алейхема, Параджанова і Балаяна.

Особливе місце в Українській культурі займає творчість Миколи Гоголя – великого Українця і російського письменника.

Яке місце в Україні займають освіта й наука?

Другим за Родиною місцем, де виховується Українець, є школа. Першим українським науково-освітнім закладом

стала Острозька слов'яно-греко-латинська школа, заснована князем Костянтином-Василем Острозьким у 1576 р. Тільки більш як через 100 років запрацювала перша школа у Московії. При цьому в 1640 р. московський цар Михаїл не прийняв пропозиції Петра Могили щодо створення школи в Москві. Високий рівень освіти і патріотизм Української школи завжди драгували російське самодержавіє. І цілком характерно, що за роки нашої незалежності лідерами освіти стали саме ті школи, де вдалося зберегти Український дух і традиції.

Незважаючи на те, що саме Київ і Українці були засновниками освіти та науки в Російській імперії, за царизму не могло бути й мови про розвиток національної академічної школи. Тільки наприкінці XIX ст. у Львові, що на той час перебував під владою Австро-Угорщини, починає діяти перша українська академічна організація – Наукове товариство ім. Т. Шевченка, робота якої була одразу ж зліквідована з приходом совєцької влади у 1939 р. Нинішня вища наукова установа України, що об'єднує й організовує роботу всіх наукових працівників, – Українська академія наук (нині Національна академія наук) створена у 1918 р. за указом гетьмана Павла Скоропадського. Її президентами були великі вчені Вернадський і Богомолець, Палладін і Патон.

За совєцької влади кращі українські вчені переманювалися до Москви чи виїжджали за кордон. Водночас багато видатних науковців не йшли за «зовом (покликом) партії», а залишалися працювати на благо України, серед них – етнічні Росіяни Амосов і Шалімов, кримський Татарин Агатагел Кримський і чимало інших. При цьому більшість тих, хто діяв за своїми переконаннями, зазнавали репресій.

Ким є представники культури в Україні?

На відміну від Росії, де лідерами нації завжди були державні й військові керівники, в Україні, починаючи від се-

редини XIX ст. і донині, саме діячі культури ставали національними авторитетами, тому й російське самодержавіє й совєцька влада наполегливо боролися з ними.

У царські часи, часи постійного цькування всього українського, творили Т. Шевченко і Г. Квітка-Основ'яненко, Марко Вовчок і Леся Українка, Панас Мирний і М. Коцюбинський. У період національного піднесення 20–30-х років XX ст. совєцькими репресіями був знищений цілий пласт Української культури, який пізніше назвали «Розстріляним відродженням». Авторитетними постатями в Україні стали представники покоління «шістдесятників» – Василь Стус, Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Дзюба, Іван Драч та інші. Ідеологічний, політичний і професійний тиск на українських митців призвів до великих втрат для Української культури й Народу. Та ще більшої шкоди завдали ті талановиті діячі культури, які погодилися на умови совєцької влади і перейшли до її прославлення.

Як Українська культура впливає на наш Народ?

Серед Українського народу найвпливовішою структурою в історії (за винятком совєцьких часів) була Церква. Її гідні представники завдяки своїй вірі, мудрості, відповідальності мали високий авторитет і зробили великий внесок у розвиток Української культури. При цьому їх вченості й сили духу вистачило й на те, щоб у XVII–XVIII ст. значною мірою відбудувати в сусідній Московії офіційну Церкву, мову, освіту, інші сфери культури.

В новітній історії Українці завжди дослухалися до думки авторитетних ієрархів Церкви – митрополитів Іларіона (Огієнка) і Володимира (Сабодана), митрополита Андрея (Шептицького) і кардинала Любомира (Гузара) та інших.

Величезне значення для Української культури і Народу в новітні часи мають творчість і громадянська позиція та-

ких діячів, як Мирослав Попович, Мирослав Маринович, Євген Сверстюк, Юрій Андрухович, Ніна Матвієнко, Руслана Лижичко, Святослав Вакарчук, Ада Роговцева, Ахтем Сеїтаблаєв та інші.

У нинішні часи не менш важливу роль у вихованні Української молоді відіграють професійні успіхи, гідна поведінка і мужні слова видатних представників Українського спорту – братів Кличків, Сергія Бубки, Анатолія Тимощука, Сергія Стаховського та інших.

Держава

11. ДЕРЖАВА

Що є для Українця Держава?

Ставлення Українця до Держави є двояким, оскільки, з одного боку, це багатовічна мрія про Українську державу зі *своєю* територією, *своєю* економікою і *своєю* політичною владою; з іншого – це формальна інституція, інструмент і організація влади, як правило, відокремлена від Народу.

Які ідеали хоче бачити Українець у своїй Державі?

Ідеальна Українська держава для Українця – як Царство Небесне для віруючого. Його важко збудувати на землі.

Як «обраний Ізраїльський народ» часто збивався зі шляху, вказаного Господом, так і Українець міг бачити якісь ідеали Держави хіба що в часи розквіту Київської Русі. Як незбагненними є Царство Небесне і його Владика – Господь Бог, так само незбагненною залишається для Українця його ідеальна Держава.

Досі ми мали лише символи такої Держави, які Українці глибоко шанують і пишаються ними: унікальний синьо-жовтий Прапор і наш Герб, наш Гімн і єдина державна Мова. Хіба можна все це порівняти із запозиченим у візантійських імператорів у другій половині XV ст. двоголовим орлом для герба Московського князівства чи із запозиченим царем Петром I у Голландії прапором, чи з гімном, запозиченим Путіним у Совецького Союзу?

Чи може бути у нашій Державі цар?

Українці досить буквально, хоча, можливо, і підсвідомо, трималися другої заповіді Закону Божого (Вих 20:4; Втор 5:8) і не робили кумирів зі своїх правителів, не давали їм надзвичайних, божественних повноважень, не називали їх царями, королями, імператорами, не вклонялися їм. Навіть посада Президента встановлена в нашій країні лише в 1991 р. Проте історичний розвиток України та прагнення її Народу до Волі не дають підстав для створення у нас навіть *президентської* республіки.

На відміну від більшості народів державні діячі не ставали в Україні національними героями. Як виняток можна назвати хіба що князя Володимира – але він святий хреститель Русі; Богдана Хмельницького – але його Переяславська угода не принесла сподіваного; Михайла Грушевського – але він радше видатний учений (порівняйте із шанованими постатями президентів у США чи королями і Наполеоном I у Франції, чи Іоаном Грозним, Петром I, Леніним, Сталіним у Росії).

Учені стверджують, що головною умовою виникнення держави власне й має бути згода населення на те, що певні централізовані функції можна виконати лише за допомогою спеціальної інституції – *держави*, яка для цього також отримує від народу право на застосування *насильства*. Тому Українці завжди мали претензії до держави, а також відверто не любили представників влади, знищували численні пам'ятники неугодних правителів: російських царів, Леніна, Сталіна та їхніх поплічників, що насправді були ворогами Української держави.

Які вимоги Українця до влади?

Українець пам'ятає, що тільки Господь Бог має повну і законну владу на землі й на небі. Усі ж решта, хто отримав частку влади на землі, мають не забувати, що влада дається

не навіки, що коли людина панує над людиною, то це може бути їй на шкоду (Екл 8:9), що будь-яке царство, побудоване не для людей, а тільки для можновладців, буде поділене і зруйноване (Дан 11:3-4).

Українці вважають будь-який орган влади лише стороною договору, яку вони наділяють певними правами, але й певними обов'язками. Горе для нашої Землі, коли правителі забувають про цю історичну даність, що закріплена і в сучасній Конституції України: *«Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування»* (ст. 5).

Коли у Європі ще тільки-но почали говорити про «суспільний договір» (праця Т. Гоббса про державу написана в 1651 р.), Український народ в 1654 р. при укладанні Переяславської угоди вже не розумів, чому він присягає на вірність російському цареві, а той відмовляється присягати перед своїми підданими. Тому наш Народ завжди вимагає суворого контролю за поведінкою правителів і виконанням ними їхніх обов'язків.

Якої форми має бути Українська держава?

Історія показала, що наш Народ не терпить насилля, авторитарної, жорстко централізованої влади. Традиції віче, народного обрання керівників глибоко закорінені в душі нашого Народу і не були знищені ні в часи Російської імперії, ні совєцької влади. Тому, висловлюючись сучасною термінологією, Україна за формою державного правління має бути республікою – парламентською чи, можливо, парламентсько-президентською, а за формою державного устрою – унітарною державою.

Також неможливо побудувати Українську державу без сучасних справедливих принципів місцевого самоврядування. Громада – найнадійніша і найміцніша складова нашої Держави.

Як особливості Українського народу можуть вплинути на державотворення?

У Росії цар – помазаник Божий, в Україні правитель – одна зі сторін «суспільного договору», обрана чи призначена народом. У середині XII ст. напівслов'янин-напівполовець князь Андрій у своєму Володимиро-Суздальському князівстві почав будувати на новій етнічній основі (суміші фінських племен і слов'ян-в'ятичів) нову одноосібну форму влади. Київ же та інші міста Русі намагалися бути вірними своєму Народові й принципам вічевої демократії. Однак починаючи саме з цього часу за 100 років (1146–1246) у Києві 24 князі 47 разів вступали на князівський престол! І саме відтоді почався занепад Української держави – Русі...

Українці мають пам'ятати про це і будувати у своїй країні розумні та справедливі відносини між Державою і Народом.

Нагадує Богдан Заклинський ще про одну велику загрозу: *«Зрада свого народу – це найтяжчий злочин, який тільки знають люде»*. Зрадник народу є ворогом Української держави і має бути особистим ворогом кожному Українцеві.

Чи є надія об'єднати мрію народу про Українську державу з реальним функціонуванням державних інституцій?

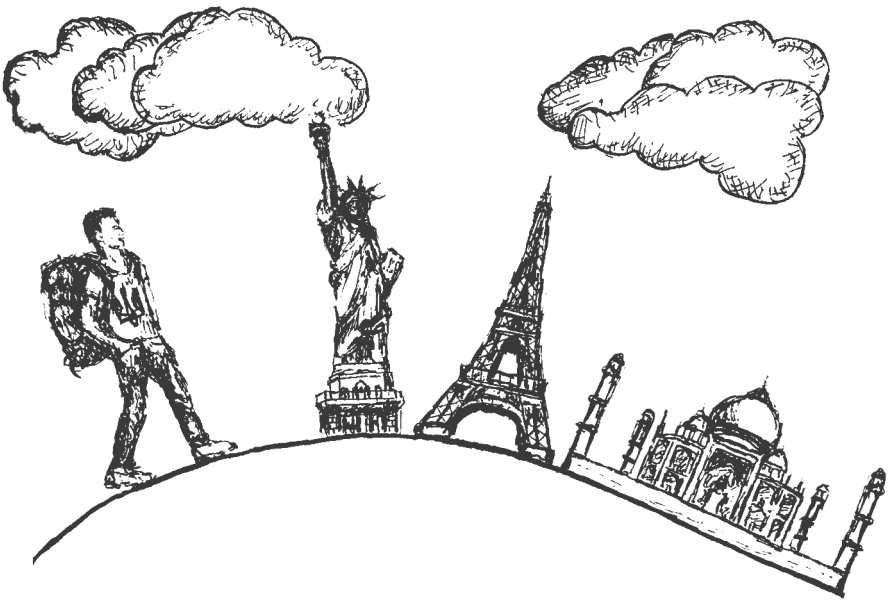
У нашій новітній історії були спроби хоча б через назву досягти ідеалу: в 1918 р. і в 1941 р. на теренах України виникало утворення під назвою Українська Держава, але перша проіснувала кілька місяців, а друга – кілька тижнів. Може, тому, коли в 1991 р. постала можливість створення Української держави, її назвали просто – Україна.

Ця Держава ще надто молода, проте встигла вже набити купу помилок, за які розраховується наш Народ життями своїх синів, тяжким економічним станом, висо-

ким рівнем еміграції. Але саме за цієї Держави Українці мають посилено працювати, аби наші реалії наблизити до ідеалів, і молитися, щоби справедливі ідеї Української Держави втілились у життя. Представники ж влади повинні пам'ятати, що Українці навіть без формальних інституцій завжди можуть гідно виконувати найважливіші державні функції: захищати свою Батьківщину, боротися з внутрішніми й зовнішніми ворогами, піклуватися про знедолених тощо.

На чужині

12. НА ЧУЖИНІ

Кількість людей, що постійно мешкають за межами своєї етнічної батьківщини, є числом неточним, але досить характерним для кожного народу. На початку ХХІ ст. питома вага Французів, що мешкають за кордонами Французької республіки, становить менше 15 %. Аналогічні показники для етнічних Іспанців – менше 20 %, зате Німців – 44 %, а Євреїв і Вірменів – відповідно 60 і 70 %.

Скільки Українців постійно проживає за межами України?

На початку ХХІ ст. за різними підрахунками – від 10 до 13 млн, що становить 20–25 % загальної кількості Українців. Найбільші українські діаспори: в Росії – майже 2 млн, Канаді – 1,2 млн, США – майже мільйон, Бразилії – півмільйона, в Молдові та Придністров'ї разом – 450 тис., Казахстані – 330 тис., Аргентині – близько 300 тис. Українців.

Як розпочалася еміграція Українців з Батьківщини?

Перші помітні хвилі еміграції були викликані політичними причинами: результатом Полтавської битви й зруйнуванням Запорозької Січі в 1709 р. та остаточною її ліквідацією 1775 р. У ХІХ ст. Українці масово втікали від кріпацтва і в пошуках вільної землі на нові території Російської імперії (до 800 тис. осіб) та Австро-Угорщини (до 200 тис.). Однак у 1880 р. за межами України проживало лише 4,6 % Українців. Затем Перша світова війна, жовтнева революція, геноцид Українського народу на Батьківщині

призвів до збільшення емігрантів у 1931 р. до 19 млн душ, себто до 43 % усієї кількості Українців.

Які особливості еміграції Українців за часів незалежності?

Маючи, можливо, найкращі з-поміж усіх постсовецьких республік умови для розвитку незалежної країни, Український народ спричинився до найбільшої за свою історію хвилі еміграції – «заробітчанської», в якій дослідники налічують 7–8 млн Українців. Крім цього, анексія Криму і війна на Донбасі викликали значну не тільки внутрішню, а й зовнішню еміграцію наших співвітчизників. Глибинними причинами таких серйозних переселень є недолугі дії Української влади, імперська політика Росії, політична пасивність нашого Народу. Якщо ці чинники не зміняться найближчим часом, нам важко буде сподіватись на повернення Українців на свою Землю.

Які причини та цілі тимчасового перебування Українців на чужині?

Після падіння совецької «залізної завіси» крім «заробітчанської» еміграції Українці частіше стали виїжджати за кордон з туристичною метою, у справах бізнесу, на навчання. Це є тимчасовим перебуванням за кордоном, тому важливо, щоб Українці *обов'язково поверталися додому* – і не спустошеними й цинічними, а з грошима, новими ідеями, новими інвестиціями та з новими знаннями, щоб підняти і прославити Україну. Водночас потрібно залишити за кордоном не лише хороше враження про себе як про Українця, а й більше інформації про Україну, яка викликала б бажання іноземців краще розуміти та допомагати їй.

Які наші особливості треба враховувати при перебуванні за кордоном?

Українець – працьовита, ініціативна, чесна і чемна людина. Ці риси притаманні нам від народження й за-

кріплені вихованням, і це бачать усі люди, що спілкуються з нами за кордоном. Проте ми самі не пов'язуємо це з тим, що *ми* – *Українці*, і не даємо зрозуміти це іноземцям. Риси, гідні поваги серед будь-якого народу, не мають у нас національного забарвлення. Порівняйте, наприклад, з представниками східних народів, яких не бентежить ні їхній сильний акцент, ані примітна зовнішність.

Наша проблема – комплекс провінційності чи навіть меншовартості. Більшість Українців, які досягли значних успіхів на чужій землі, не підкреслювали, що вони – Українці.

Які завдання має ставити перед собою Українець за кордоном?

Якщо не враховувати вимушеної еміграції з політичних, економічних чи сімейних причин, то Українець виїжджає за кордон, аби реалізувати свій потенціал і здібності, досягти успіхів, що неможливі на Батьківщині. Однак на чужині Українець має пам'ятати, що все, що в нього є і буде, – від Бога, рідної Землі й батьків. По тому, як ми будемо поводитися, чого ми досягнемо, у місцевого населення складатиметься враження насамперед про Україну, потім – про нашу віру і про наших батьків. Тому будь-який можливий негатив Українець має приймати на себе, а за успіхи дякувати Богові, Україні й батькам.

Добрими справами і словом ми маємо створювати серед місцевого населення образ Українців як мудрого самодостатнього й культурного Народу, руйнуючи стереотипи – чи то жартівливий, народний (борщ, сало, співи), чи то сучасний негативний (Чорнобиль, революції, війна). Та й Українці на своїх теренах мають робити все, щоб нашим землякам за кордоном було насправді чим пишатися.

Як Українці за кордоном і в Україні мають ставитися один до одного?

Ми – брати. У нас одна мати Ненька-Україна.

Українець має радіти успіхам свого брата, співчувати йому в горі, допомагати в труднощах, ділитися перевагами. Із-за кордону Українці передають кошти, нові технології та ідеї. З України ми маємо ділитися новинами культури, українськими продуктами. Коли наш брат на чужині відчує нашу молитву, прочитає нову українську книгу, скуштує українського сала, тоді значно зменшиться загроза асиміляції та підвищиться ймовірність повернення на Батьківщину.

Ми маємо щиро співчувати одне одному: на чужині – що у нас Чорнобиль, війна, низький економічний рівень; в Україні – що наші брати відірвані від своєї Землі, Мови, Родини, Церкви.

А поки що ми маємо разом будувати квітучу Україну, кожен на тому місці, де може більше прислужитися їй.

Які небезпеки можуть чекати Українця на чужині?

Найкраще завжди тримай перед собою увесь вірш Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненарожденним землякам моїм...», а не тільки його найвідоміші рядки: *«І чужого научайтесь, Й свого не цурайтесь. Бо хто матір забуває, Того Бог карає...»*

Українець не повинен сліпо йти у напрямі західної культури; не слід також в усьому протиставляти європейську Україну азійській Московії. Багато чого можна навчитися в азійських Японії, Китаю чи Індії. Українець на чужині має мудро ділити себе між українським, місцевим і світовим. Треба знати місцеву і світові мови, адже Українською не перекладено й тисячну частку світової мудрості.

І, звісно, треба намагатися, щоб тіло було здоровим, їжа і одяг – природними, душа – Божою, а стосунки – людськими; інакше можна втратити і тіло, і розум, і душу.

Треба дуже виважено користуватися досягненнями науки і техніки. Не створювати собі ідолів із телебачення, Інтернету тощо.

Що найголовніше має пам'ятати Українець на чужині?

Втрата своєї віри, національної самоідентифікації, родинних зв'язків призводить до згубних наслідків для людини й усього народу. Господь попереджав єврейський народ, що тоді *«вони стануть здобиччю інших, і спостигне їх усяка біда та горе»* (Втор 31:17), і *«чужинцям служитимете в землі не вашій»* (Єр 5:19).

Треба, щоб Українець, особливо на чужині, завжди міг сказати про свою Землю – Україну так, як три тисячі років тому співав про свою землю – Єрусалим цар Давид: *«Якщо тебе, Єрусалиме, я забуду, нехай забудеться моя десниця! Нехай приліпне язик мій до піднебіння, коли тебе я не згадаю, коли Єрусалим я не поставлю понад найвищу мою радість!»* (Пс 136:5-6).

Наша мета

13. НАША МЕТА

В Українській мові – і це правильно й досить символічно – слово «мета» не має множини, на відміну від спільного з російською мовою слова-синоніма «ціль». Цілей чи завдань, що ставляться для їх досягнення, може бути декілька, навіть багато, проте мета може бути тільки одна. Багатьма мовами наше слово «мета» перекладається як завершення, фініш.

Яка мета людського життя?

Це найголовніше і найважче питання для людини. Навіть у Старому Завіті немає на нього прямої відповіді. У Новому Завіті апостоли вказують на *мету віри* – «спасіння душ» (1 Пет 1:9), «*мету закону* – Христа» (Рим 10:4). Святі отці **метою людського життя** називають «*обожнення*»: Бог став людиною, щоб людина стала богом. Таку думку висловлювали святі Іринеї Ліонський, Афанасій Великий, Максим Сповідник. Також метою життя святі отці називають «*спасіння душ*», Царство Небесне.

Яка мета має бути в Українця?

Як Царство Боже для християнина – так для Українця має бути метою *вільна, мирна, квітуча і розвинута Україна*.

Які цілі ставить перед собою Українець?

Як від давніх-давен люди ставили собі за мету пізнати Бога, так і Українець намагається віднайти Правду на своїй Землі, адже, як писав наш Кобзар, тільки «*в своїй хаті своя й правда, і сила, і воля*». Тому ми маємо берегти,

любити й робити все для процвітання своєї хати, своєї *Землі-України*, її *Народу, Мови, Віри*.

Що ми можемо робити для збереження наших цінностей?

Усі наші цінності – *Земля, Народ, Мова, Віра, Воля, Родина, Праця, Власність, Історія, Культура, Держава* – це дари Божі. Неналежне їх збереження викликає гнів Божий. Те, що ми зберегли, маємо передати нашим спадкоємцям; те, що втратили чи забули, маємо віднайти. Забуття – велике нещастя для людини й народу. При цьому нещастя подвійне: страшно, коли зітреться пам'ять про тебе і твій народ, але ще страшніше – коли ми самі забудемо Бога і свою Історію. Так і Мойсей заповідав своєму народові: *«Тільки бережися та зважай добре, щоб ти не забув усього того, що бачив на власні очі, та й щоб воно кріпко засіло в твоєму серці по всі дні твого життя; ти перекажеш це твоїм синам і синам твоїх синів»* (Втор 4:9). Збереження та відновлення Мови, Культури, Історії, звичаїв – одне з найперших завдань кожного Українця.

Про які загрози при цьому має знати Українець?

Вороги України жадають її забуття іншими народами та й нами самими. У нас відбирають нашу Землю і нашу Мову, ділять по частинках наш Народ і нашу Віру. Натомість нам пропонують визнати свою слабкість і залежність, узаконити «второй государственный язык», споживати шкідливі продукти, бачити весь світ тільки в комп'ютері, визнати «свободу нравов» тощо. Але ж у нас є все своє і справжнє: наша Воля і наша Мова, Українська кухня і наша неповторна природа, наша Історія і цнотливість у вихованні. При цьому ми мусимо повсякчас мати на думці нашу мету – *розвинути Україну*, аби, боронь Боже, не стати таким собі етнореліктом з борщем і співанками чи повторити долю вимираючих народів Америки, Африки чи Австралії.

Яка загроза є найбільшою для Українця?

Найбільша помилка людини, трагедія її в тому, що Адам, маючи все в раю, послухав сатану-змія і відвернувся від Бога (Бут 3). Також сатана – і сам, і через друзів та дружину праведного Іова – робив усе, аби той відрікся від Бога і зневажив Його: «*Лихослови Бога і умри!*» (Іов 2:9). Так само наші зовнішні і внутрішні вороги жадають, щоб ми змирилися з тяжким станом України, опустили руки, виїхали назавжди за кордон, відреклися від Неньки, померли в забутті, відвернувшись від України. Однак писав нам Тарас Шевченко: «*Горе нам! Но, братія, не вдавайтесь в тугу, а молитесь Богу і **работайте** разумно, во ім'я матері нашої України безталанної*».

Що є обов'язковим для Українця?

Як для християнина, так і для кожного Українця особливою цінністю є Любов. Без неї, «*всетворящої любові*» (Т. Шевченко), важко ба навіть неможливо досягти всякої благої цілі. Якщо ми не будемо любити Бога й Україну, всі наші зусилля нічого не варті. А Українець має завжди, а надто у скрутні часи, **працювати, молитися, захищати Україну**. І це, як і все інше, робити з Любов'ю.

Працювати – не з примусу, не з безвиході, а з Любов'ю і високою метою.

Молитися – бо Сам «*Бог є Любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Бозі, і Бог перебуває в ньому*» (1 Ін 4:16).

Захищати Україну – не з ненавистю, бо ненависть ще нічого доброго й корисного не породила, а з Любов'ю до Бога й України.

Справжня Любов не вимагає ненависті, заздрощів, пихи, зиску. Вона «*не тішиться, коли хтось чинить кривду, радіє правдою; все зносить, в усе вірить, усього надіється, все перетерпить*» (1 Кор 13:6-7). Вона не вимагає від нас вибору, кого більше любити – себе, Сім'ю, Україну чи Бога.

Якщо ж усе ми робитимемо з Любов'ю, то Бог дасть нам побачити Україну могутньою, квітучою і цивілізованою – навіть на власні очі. Так само як і праведний Іов багато-страждальний отримав у нагороду від Господа не тільки Царство Небесне, а й примноження своїх матеріальних і духовних цінностей ще за земного життя.

Слава Богу!
Слава Україні!

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

1. Святе Письмо Старого та Нового Завіту / пер. о. Івана Хоменка. – Львів: Вид-во отців василіан «Місіонер», Українське Біблійне Товариство, видавництво «Свічадо», 2007.

2. Біблія або Книги Святого Письма Старого та Нового Заповіту / пер. проф. Івана Огієнка. – Львів: Українське Біблійне Товариство, 2011.

3. Конституція України [Електронний ресурс]: офіц. портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

4. *Заклинський Б.* Що треба знати кожному Українцеві? / Заклинський Богдан. – К.: Богуславкнига, 2015.

5. Словарь української мови: у 4 т. / [уклад. Борис Грінченко]. – К.: АН УРСР, 1958–1959.

6. Етимологічний словник української мови: в 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – К.: Наук. думка, 1982–2012.

7. *Красуский М.* Древность малороссийского языка / Красуский Михаил. – Одеса: Типогр. Г. Ульріха, 1880.

8. *Немирич Юрій.* Роздуми про війну з московітами / пер. з лат. В. Д. Литвинова, Я. М. Стратій. – К.: Академперіодика, 2014.

9. *Окара Андрій.* Катехізис українця у східній діаспорі // Український Вибір. – М., 1997. – № 7–8, лип.–серп.

10. *Півторак Г.* Походження українців, росіян, білорусів та їхніх мов [Електронний ресурс] / Григорій Півторак. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/index.html>.

11. *Редченко О.* Не молитвою єдиною (українська мова в Київській Русі) [Електронний ресурс] / Олексій Редченко. – Режим доступу: <http://redchenko.com/?p=175>.

12. *Тоцька Н. І.* Засоби милозвучності української мови / Н. І. Тоцька // Українське мовознавство. – 2000. – Вип. 22. – С. 3–7.

13. *Чирков О.* Етнічна територія (Етнічні землі) // Україна-Етнос: Збірник наукових праць з етнологічних та дотичних до них проблем українознавства / [авт. кол.: Фігурний Ю. С. та ін.]. – К.: НДІУ, 2006.

14. Українська мова у XX сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали / за ред. Лариси Масенко. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005.
15. *Котляревський І. Енеїда* / Котляревський Іван. – К.: Видавець Корбуш, 2011.
16. *Шевченко Т. Повне зібрання творів: у 2 т.* / Шевченко Тарас. – К.: Вид-во АН УРСР, 1951.
17. *Повість врем'яних літ: літопис (За Іпатським списком)* / пер. з давньоруської, післяслово, коментарі В. В. Яременка. – К.: Рад. письменник, 1990.
18. *Літопис Самовидця* / [підгот. Я. І. Дзира]. – К.: Наук. думка, 1971.
19. *Літопис гадяцького полковника Григорія Грабянки* / пер. зі староукр. – К.: Знання, 1992.
20. *Летопись Густынского монастыря // Чтения в императорском обществе истории и древностей российских.* – СПб., 1848. – №8.
21. *Сборникъ летописей, относящихся къ истории Южной и Западной Руси.* – К.: Типогр. Г. Т. Корчакъ-Новицкаго, 1888.
22. *Величко Самійло. Літопис: у 2 т.* / пер. з книж. укр. мови, комент. В. О. Шевчука; відп. ред. О. В. Мишанич. – К.: Дніпро, 1991.
23. *Кописький Георгій (Юрій). Історія Русовъ, или Малой Россіи.* – М., 1846.
24. *Віміна Альберто (Vimina da Ceneda). Relazione dell' origine e dei costumi dei cosacchi fatta l'anno, 1656.*
25. *Грушевський М. С. Історія України-Руси: в 11 т., 12 кн.* / Грушевський М. С.; редкол.: П. С. Сохань (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 1991–1998.
26. *Історія України. Хрестоматія: [упоряд. В. М. Литвин].* – К.: Наук. думка, 2013.
27. *Україна крізь віки: у 15 т.* / під заг. ред. В. А. Смолія. – К.: Альтернативи, 1998–1999.
28. *Видатні постаті України: біогр. довід.* / Г. В. Щокін, М. Ф. Головатий, В. А. Гайченко та ін. – 2-ге вид., доп. – К.: МАУП, 2007.
29. *Україна – козацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва. Керівник проекту Володимир Недяк.* – К.: Емма, 2007.

30. Українська державність у ХХ столітті. Історико-політологічний аналіз. – К.: Політ. думка, 1996.

31. Україна Incognita / за заг. ред. Лариси Івшиної. – К.: Укр. прес-група, 2013.

32. *Козак Мамай*. Феномен одного образу та спроба прочитання його культурного «ідентифікаційного» коду: альбом. – К.: Родовід, 2008.

33. Живописная Россия. Отечество наше в его земельном, историческом, племенном, экономическом и бытовом значении / под общ. ред. П. П. Семенова. – М.: Издание т-ва М. О. Вольф, 1898. – Т. 5, ч. 1, 2.

34. Боплан Гійом Левассер де. Опис України / Гійом Левассер де Боплан; пер. Я. І. Кравця, З. П. Борисюк. – К., 1990.

35. Енциклопедія українознавства. Словникова частина в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. – Париж; Нью-Йорк; Львів: Молоде життя, 1954–2003.

36. Енциклопедія історії України / під ред. В. А. Смолія. – К.: Наук. думка, 2005.

37. Історія української культури: у 5 т. / під ред. Б. Є. Патона. – К.: Наук. думка, 2001.

38. Назва території і народу [Електронний ресурс] // Енциклопедія Українознавства. – Мюнхен: Нью-Йорк, 1949. – Т. 1. – С. 12–16. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/index.html>.

39. Етнічна історія давньої України. – К.: Ін-т археології НАНУ, 2000.

40. *Яковенко Н.* Нарис історії України з найдавніших часів до кінця XVIII ст. / Яковенко Н. – К., 1997.

41. Іларіон (Огієнко), митрополит. Граматико-стилістичний словник Шевченкової мови / Іларіон (Огієнко). – (Репринт. вид.). – К.: Ярославів Вал, 2013.

42. *Огієнко І.* Українська церква: Нариси з історії Української православної церкви: у 2 т. / Огієнко Іван. – К., 1993.

43. *Огієнко Іван.* Історія української літературної мови / Огієнко Іван. – К., 2001.

44. Всеукраїнський перепис населення [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrcensus.gov.ua/>.

ЗАПОВІДІ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ ПО-БОЖОМУ

1. Українці вірять у Бога і дякують Богові за все. Українці вірять, що Україна дана Богом назавжди як Батьківщина, тому, навіть проживаючи на чужині, Українці залишаються Українцями.

2. Українці – це вільний народ, який поважає волю інших народів, захищає власну волю, свободу і незалежність своєї Держави.

3. Українець любить Україну не тільки на словах. Любов до України втілюється у справах.

4. Українці різних релігій і конфесій поважають віру, свята і святині один одного, спільно святкують День Незалежності України і разом моляться за єдину Україну.

5. Українець знає історію України, шанує своїх пращурів і батьків, гідно виховує дітей. Українці – це народ, сплетений родинами з роду в рід.

6. Українці не завдають шкоди і шанують один одного, не терплять будь-якої наруги над людиною.

7. Українці не зраджують Бога, Україну й один одного.

8. Українець не краде. Українець цінує, береже і примножує те, що дано йому від Бога, успадковано від батьків, зароблено чесною працею.

9. Українець не бреше. Українець має бути правдивим і справедливим.

10. Українець не бажає чужого і не заздрить. Українці не віддадуть свого загарбнику, але поділяться останнім, аби допомогти ближньому й Україні.

ПРО АВТОРІВ:

Володимир Романенко

Народився в 1962 році у місті Богуславі Київської області.

Закінчив Київський інститут народного господарства (нині КНЕУ), Православний Свято-Тихонівський гуманітарний університет. Аспірант Київської Духовної Академії.

Автор праць на богословську та духовну тематику.

Засновник благодійного фонду «Богуслав», проектів «Почни вивчати Біблію з Книги Іова», «Любіть українське. Виховуйте українське».

Відзначений нагородами Української Православної Церкви.

Власник комерційних структур у фінансовій і аграрній сфері.

Батько двох дітей.

Георгій Коваленко

Протоіерей. Народився в місті Конотоп (1968).

Закінчив філософський факультет Київського Національного Університету ім. Тараса Шевченка (1996).

Створив перший в Україні православний інтернет-ресурс «Православ'є в Україні» (1998).

Офіційний спікер Української Православної Церкви та прес-секретар Предстоятеля УПЦ Блаженнішого Митрополита Володимира (до 2014).

Член громадянської Ініціативи «21 листопада» (з 2014).

Фундатор просвітницького проекту ОТЧЕНАШ.укр (з 2015).

Одружений. Батько 5-х дітей.

Популярне видання

**ВОЛОДИМИР РОМАНЕНКО
ГЕОРГІЙ КОВАЛЕНКО**

**КАТЕХИЗМ УКРАЇНЦЯ
XXI СТОЛІТТЯ**

За сприяння Благодійного фонду «Богуслав»

Головний редактор *С. Провальський*

Ілюстрації та художнє оформлення *М. Романенко*

Технічний редактор *Т. Піхота*

Коректор *Л. Тютюнник*

Комп'ютерна верстка *В. Піхоти*

Підписано до друку 07.01.2016. Формат 60х90/16.
Папір офсетний. Гарнітура PeterburgC. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 5,5. Обл.-вид. арк. 4,17.
Зам. № №16-42

Поліграфічно-видавниче підприємство «Богуславкнига»
04080, м. Київ, вул. Нижньоюрківська, 81 тел.: (044) 200-02-57, (044) 200-02-79
www.boguslav.kiev.ua, e-mail: kniga@boguslav.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців ДК № 3767 від 22.04.2010